

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 frt
Fél évre..... 4 »
Negyedévre..... 2 »
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Reakció. Irta: Zempléni Árpád — Izrael fölzsabadulása. Dr. Perls Ármín predikációja. — UzSORA. Irta: Palágyi Lajos. — Elmélkedés egy gyászbeszédéről. Irta: Dr. Steinherz Jakab. — Baranyavári Ullman M. G. — Magyarosodó orthodox hitközség. — Hírek. — Igazolással. Irta: Szabolcsi Miksa. — Temp-lomba hívó. Irta: Hazai Hugó. — Hirdetések.
A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. — Sionida (Juda Halévi). Fordította: Makai Emil. — Zsidó emigránsok. Irta: Peisner Ignác. — Egy vallás, két vallás. Eredeti regény. — Irta: Haber Samu.

Naptár:

Vasárnap (1898. január 16.) 5658. Tévész hó 22-ike. Hétfő 23-ika. Kedd 24-ike. Szerda 25-ike. Csütörtök 26-ika. Péntek 27-ike. Szombat (Muszef előtt bejelentik az ujhódat-mevorchin-hachódes) 28-ika. Hetiszidra: Voéro. (Mózes II. könyve 6. fejezete 2. versétől a 9. fejezet végeig.) Haftóra: »Kó-omar Hassén-Elókim b'kabczi esz-bész Jiszroél min-hoammim . . .« (Ezekiel 28-ik fejezete 25. versétől a 29-ik fejezet végeig).

Reakció.

Az »Egyenlőség« ujévi számában megkísér-
lettem röviden vázolni azt, hány és minő álarczot
öltve, tolakodik be a modern társadalomba a
reakció. Ismerve a mai élet lázas gyorsaságát,
egy kis fejtöréssel ki lehetni számítani azt is,
meddig fog tartani ez az — új korszak. Egyelőre
benne vagyunk a jeges áramlatban, didergünk
tőle, de aligha tudnánk tenni róla. Az ember
gondolat- és érzésvilága két véglet között hanyódik
folyton, mint az óra ingája. A kik pár évvel
ezelőtt a szabadságért, a műveltségért, a testvéri-
ségért rajongtak: ma hideg, mogorva szívvvel
néznek szét és vissza és szeretnék letagadni a
multat, a harmadévet, a tegnapot. Miért? Csalódtak?
Nem! Kifáradtak és unatkoznak. Valami újat akar-
nak, amit még nem izleltek. A lelkesedésre kétsé-
get, a tüzre hideg zuhanyt kívánnak. A szabadság
földjéről a szolgaság, a zsarnoki elnyomás felé
sóhajtoznak. A politikában jobbnak tartanak a
parlamentek helyett az autokraták ukázait; a
közigazgatásban az önkormányzatok helyett a leg-
magasabb rendeleteket. Oroszország maholnap
egész Európára nézve az ígért földje lesz, Utópia-
állama, a nagy tökéletességre eljuthatni minden nagy
nemzetnek legnemesebb törekvése, ideálja leend.

Hát nem kész nevetség ez? Hát nem komédia
a történelem? Képzelhették valaha a szabadelvűség
nagy bajnokai, hogy minél távolabb viszik nem-
zetüket a szolgaságtól, annál kívánatosabbá teszik

azt számára?! Hihették azt a felvilágosodás első
szellemei, hogy a tömegek vissza fognak kíván-
kozni a sötétségbe? — Több, több, több világos-
ságot! — sóhajtlák azok a kevesek, a kik tudják,
mily sok megtudni való van még hátra. —
Homályt, több homályt! — esengenek azok, a kik
a világos konsequenciáktól megijedtek.

Mit szeretnének? Megállani? Pihenni? El-
maradni? Akkor előbb zárják be a vegyi mühe-
lyeket, a csillagvizsgálókat, az iskolákat és a parla-
menteket! Zárjanak be mindent, ahonnan igazság
és tudomány, jog és méltányosság, szeretet és bátorít-
ás hangzott az emberiség felé és adjuk át
magunkat az édes tengődésnek, a félvad baboná-
nak, a képzelődés rémképeinek és a kérlelhetetlen
hatalom korbácsának. Ha csak brutálítás kell,
azzal, lesznek elegenden, a kik boldogítsák az emberi-
séget! Mert zsarnok és ámitó mindig több akad,
mint apostol.

Nálunk sokan a közélet pangásáért a köz-
vélemény erőtlenségét okolják. Millió statisztára
esik egy functionárius, és mégis azt várnák, hogy
annak a pár szavaló színésznek minden ágálására
jöjjön lázba a néma szereplők millióinak tömege!
A tömeg él, küzd és szenved s nem törődik többé
a választottak kisedő játékaival, mert azok sem
törődnek a néppel. Ha nagy eszmék érdeke
forogna koczán, ha a közélet vagy a társadalom
vezéreiből új javakat, talán új jogokat akárná-
nak szerezni a millióknak: akkor mindjárt nem
volna a közvélemény lanyha, a társadalom erőtlen.

A kinek nincs joga valamibe beleszólni, az, természetesen, nem is fog valami nagyon érdeklődni az iránt.

Olyan csöndes meghasonlás-féle terjedez a magyar társadalomban. Mellőzött elmék, beteg kedélyek duzzognak mindenfelé. A kik az új vívmányoktól csodákat vártak, megdöbbenve ocsudnak föl a normális eredmények előtt. Hát — kérdik magokban — ezek voltak azok a nagy dolgok, melyek ma így simán beválnak? Polgári házasság, új anyakönyv, recepció mindössze ennyi változást idéztek elő? Ezért nem volt érdemes annyit kiabálni! Nem veszik észre, hogy a nagy dolgoknak az a legnagyobb érdemük, ha vihar nélkül alkalmazhatók. Olyanok ez új vívmányok, mint az évi termés, mely annál gazdagabb, minél csendesebb idő jár rá.

Szerencsétlen ember az, a kinek a világosság előtt be kell hunynia a szemét. De ha valaki szembajos és a homályba vágyik, ne kívánja az emberiségtől, hogy szintén bekötött szemmel járjon a napon.

Az a szomorú a reakzionáriusokban, hogy ezt követelik mindenkitől. Nem hiába, hogy a papság köréből terjed, de türelmetlen is a végletekig ez a reakció. Guny, rágalom, rábeszélés, világos érvek ellen konok tagadás, kérlelhetlen térítgetés, ezek azon módok és fegyverek, a melyekkel izgatnak. Különösen a zsidókérdés az ő vesszőparipájok! Az ember nem tudja, honnan és hogyan? csak előkerül, mint a régi ruhából a dohányillat. Azelőtt is ott benne volt persze; de nem lehetett ennyire érezni azt a förtelmes dohos bagószagot! Az előtt is tudta az ember az illetőkről, hogy zsidó felebarátaik iránt nem volnának a legirgalmasabb szamaritánusok; de ilyen leplezetben gyűlölettel nem igen beszéltek magyar emberek magyar zsidókról ezelőtt. Korcsma, kávéház, kaszinó, utcai találkozás, családi összejövetel mind egy-egy kis antiszemita-gyűlés rögtönzésére ad alkalmat. Az egész egyházpolitikai küzdelem alatt nem beszéltek annyit a zsidókról, mint kilencz-tíz hónap óta beszélnek. Lehet, hogy a zimankó nem lesz olyan komoly, mint a hogy az ég mostanában borul, mert hiszen közmondás szerű, hogy e hazában minden antiszemitanak van négy-öt zsidó-barátja, a ki »kivétel«, de a »szabály« azért áll; a zsidókat, általánosságban szidni — divat!

Szomorú eredmény biz ez olyan erőfeszítések után, a melyeneket a magyar törvényhozás és maga a társadalom is, a magyar zsidóság érdekében véghez vitt. A zsidóság joggal hihette, hogy az új viszonyok beálltával az ő társadalmi elszigeteltsége is véget ér, az ő érdemei is

előismerésre találnak. Egyelőre, úgy látszik, csatlódtak.

Kifogást emelnek a zsidók hazafisága ellen. Nem kapták s kapják napról-napra újabb és újabb bizonyosságait a zsidók rendithetlen magyar érzésének? Az érzékenyebb keblek pláne profanálva látják a nemzeti-érzést az által, hogy most már »a zsidó is« hazafi. Akkor ők talán inkább kozmopoliták óhajtanak lenni. Mért e nagy elkeseredés? Oka egy van, a gyűlölet, az pedig világ kezdete óta oktalan indulat volt. Plátó két lábu tollatlan fergében a gyűlölet az állat, a szeretet az ember.

Az antiszemita a zsidótól akkora erkölcsi magaslatot követel, amelyet ember még soha el nem ért. Ő maga persze nem tartozik annyira erkölcsös lenni, mert ő kivétel, ő keresztény, vagy ha nem is hisz, de legalább — »nem zsidó«! Csodálatos fogalmaik lehetnek a jámboroknak a zsidóról, hogy annak már a nevében is annyi kivetni és gyűlölni valót találnak.

Megkülönböztetést a modern és az ósdi »jebuzeusok« közt nem igen tesznek. Aki tesz, az inkább a retrográd, orthodox elemekkel van megelégedve. Bizonyynyal az a titkos ösztön vezeti erre, ami a vakandokot földalatti útjában: mindenik talál párt magának előzetes kombinációk és ügynökségek nélkül. A zsákot is ez a rokonszenv vezetheti, hogy mindig megtalálja foltját. Különben annak, hogy a lengyel zsidó előtök rokonszenves, annak szegények nem nagyon örülhetnek. Magukra nézve nem versenytársnak, hanem felhasználható nyers tömegnek tekintik őket. Esetleg ütőkártyának, ürügynek, vádnak a magyar zsidók ellen; mindebben a körülmények határoznak, mikor mire lehetnek jók?

Általában nagyon frivol és emberietlen az a játék, amit ezzel a »zsidókérdéssel« üznek. Nincs az a társadalmi, politikai, közgazdasági baj, nincs az a járvány és időváltozás, amiért ne a zsidókat okolják. Ez elvégre nekik nagy kényelem. Nem kell tovább gondolkozniok s nem kell esetleg önmagukat vádolniok. Ott a zsidó, az az oka mindennek!

Ilyen fölfogással szemben persze bajos a zsidónak akár megállania, akár megmozdulnia. Oda jut mindenkép, a hová a Lafontaine molnára, szamarával és fiával, hogy a bölcs közvélemény magas tetszését semmikép sem vivhatja ki. Akár ő ül a szamáron, akár a fia, akár a szamár ő rajta: az mindegy, a világrend azért akadékoskodni fog és a molnár megpukkadhat mérgében, még se talál előismerést. Legokosabb haladni a régi uton, a régi módon, s »laisser aller, laisser faire« mindent és mindenkit.

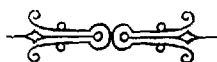
Mert mivé tehetik a zsidókat a magyar antiszemita? Sionistává vagy — antisemitává. Mindakettő absurdum, de egyik sem lehetetlen. A Sionizmus gyöngye sakkhuzás, melyből csak fegyvert kovácsolhatnak ellenők, de a zsidóság nem tud visszaütni vele. Szép gondolat, de nagyon kevesen hisznek benne. Ézernyolczszázéves babiloni fogság után ma, a nemzetekbe olvadt zsidósággal, nem lehet újra fölépíteni Dávid királyságát, Salamon templomát. Igaz, hogy a zsidóság fenmaradása maga is határos a csodával, de ebből még nem következik, hogy ez újabb csodát tette is képesek lesznek.

Hát abból vajjon mi haszna lenne a magyar zsidóságnak, ha az egyesek, az általános lármában, fölcsapnának antiszemitának? Egymást üldöznék? vagy a magával jöhetőetlen ósdi kisebbséget? S ha az egyesnek sikerülne a »zsidóság gyámját« magáról elhárítani: használna ezzel az összeségnek? Vagy »profánálva« lenne azzal az antisemitizmus, ha az egyes zsidók szintén követnék a legújabb divatot és szidnák a zsidóságot — általánosságban?! Ha a reakciónak minden csinyja-binját úgy elsajátítanák is, hogy a falu heczkáplánja és kocsmárosa közt semmi különbség nem maradna: megszűnnék azért az ellentét? aludni térne rosszakarát és gyűlölség? A történelem ugyan roppant szeszélyes bakugrásokkal halad néha, de ilyen tréfát azért aligha bocsátana meg.

A zsidóság helyzete, úgy látszik, még mindig nagyon exponált e hazában. De komoly aggodalomra koránt sincsen ok. Akár lesz valami ebből a legújabb áramlatból, akár nem, azt, ami kivivatott a múltban, a jövő sem veheti vissza tőlök.

A védekezés teljesen társadalmi tere szorult és ott könnyebb szerrel le lehet csöndesíteni a divatos háborgókat, mint ha a tanácstermekben kellene torzsalkodni velök. S míg a zsidóság szabadelvű és hazafias, ami felől elvégre a legszajásabb gyűlölködők sincsenek ma kétségben, addig komoly vád úgy sem emelkedhetik ellenök, komoly veszély tehát nem is fenyeget. Ilyen áramlattal egy-két esztendő alaposan végez. Meglehet, hogy a negyvennyolcz ezidei félszázados emlékünnepe is elég lesz a szabad eszmeáramlatok újraélesztésére és a papi lidérczek elzavarására. Ha pedig nagyon melegszik a »kérdés«, néhány kardvágás, egy pár lovagias jegyzőkönyv lokalizálja a tüzet akárhol.

Zempléni Arpd.

Izrael fölszabadulása.

— Dr. Perls Ármin, pécsi főrabbi predikációja az emanczipáció 30-dik évfordulóján. —

És megütközvén a pogányok, megveretének és szét futának. És nagy szabadulás lőn az nap Izraelben. Mondák pedig Juda és atyjafiai: Ime, megtörettek ellenségeink, menjünk fel most kitisztítani a szentélyt és újra felszentelni. És egybegyűlvén az egész sereg, fölmenének Sion hegyére... És felépíték a szentélyt... s az épületet és tornácokat felszentelék. És arczra borulva az egész nép, áldák a mennybeli Istent és mondák: Adjatok hálát az Urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme. ¹⁾

Mert négyen vannak, így szól bölcseink tanítása ²⁾, kiknek hálát kell adniok, ha bajból, válságos veszedelemből megmenekülének. Ki tengerre szállt és hosszú hanyattatás után révpartot ért; ki sivatagban járt s ismét lakott tájakra jutott; a sanyaló beteg, ha fölgyógyult; s ki börtön rabja volt és kiszabadult. Mi pedig átmentünk mind a négy megpróbáltatáson. Jártunk mi tengert, pusztaságot, átestünk kórságon, fogságon. Midőn tehát ma a hódolat és hálaadás, a diadal és világosság ez ünnepe visszatekintünk a letűnt századok viszontagságaira, vérzivataraira, melyek lezajlottak felettünk: a mi szívünkben is fakad, a mi ajkunkról is csendül oltárszentelő őseink hálaadó szolozsmája: *Adjatok hálát az Urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme.*

I.

Első hálaadó ki a tengerre szállt és kikötőbe ért. Mózes bölcsőjéből, a Nilus hullámain ringó kis sájkából alkotta a gondviseles azt a hajót, melyen Izrael későbbben bizton és céltudatosan haladt előre a világtörténet sík tengerén. S nem volt egyedül. Előtte, körülötte sürgött-forgott a különböző dereglyék, naszádok és gályák egész raja. Nagyobbak voltak ezek, erősebbek, pompásabbak, szírttel, zátonnyal, forgataggal daczolók, mind meg annyian. Büszkén lengő lóbogóiról messze távolba ragyogott el félelmet és csodálatot keltő, hivatásukat hirdető nevek. Hatalomról szólt az egyik, dicsőségről, hírnévről a másik, gyönyörről, földi kincsekről a harmadik. Golkonda gyémántjait, Malabár fűszereit vitte emez, az elme dicső alkotásait, a kéz és képzelet utól nem ért remekeit amaz, államalkotmányt, jogot, kardot egy másik. Izrael lóbogójának felirata: *אדון אדון אדון אדון* *Adonaj egy! Égen és földön, agyban és szívben, siron innen és siron túl — egy! ³⁾* A mit ész felkutat, képzelet fest, kéz megteremt, szó kimond, a mereven jog és az engedékeny szeretet, a kérlelhetetlen igazság és a bünbocsájtó irgalom, a bölcsesség, az értelem, a bátorság, a tudás, a diadal, a dicsőség mind, mind egyazon káprázatos napnak csak más-más színben játszó egy-egy ragyogványos sugara, mert — *Adonaj egy!* — Habok jönnek, habok tűnnek; vihar tombol, vihar csigad; hajó száll, hajó süllyed, de a csellengő, iramlatos, változó tünemények közt: *Adonaj egy!* — s nem vitt hajóján mást, csak egy könyvet, a könyvet, a könyvek könyvét az ő isteni — nem, az ő emberi majd mennydörgő, majd suttogó, majd sziklakemény, majd olvadékony, az ő önzetlen, föláldozó, néptերemítő, törvényhozó, honalaktos Mózesével, ki egymaga dúsabb, dicsőbb, magasztosabb az antik világ összes pantheonjainál.

¹⁾ Makk. 4.

²⁾ ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מרברות, ומי שהיה

חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. Berakót 54 b.

³⁾ לפי שנראה להם הקב"ה בים כנבור עושה מלחמה ונראה להם בסני כסופר מלמד תורה, — א"ל ההב"ה לא בשביל שאתם רואים אותי דמיונות הרבה יש אלהות הרבה, אלא אני הוא שבים, אני הוא שבסני.

Pez. d'r kah. 12. fej.

S a hol partot ért, Izrael kiszállt s oda kínálta, nem miként a kulturaterjesztő hatalmasságok, csillogó üveggyöngyét, hanem a szívbéli tudomány fölmérhetetlen kincseit; nem elmebódító, idegernesztő fűszereket, hanem szemvilágosító, léleküditő balzsamát — a Tórát. S minekutána megtermékenyíté a sziveket és *„nagy világosságot mutatott a sötétben járó népeknek»* — és-zrevétlen tovaszállott, mint a chanuka-gyertyák sammesze, mely fölgyújtja a mécseket s aztán szerényen félre áll. S miként a chanuka-lángok száma, fénye napról napra öregbedik, gyarapszik és terjed; úgy öregbedett, gyarapodott és terjedt el nyugaton és keleten a Tóra világossága, melege és szelleme. Izrael történetét tanítják minden iskolában, bibliánk sententiáit fejtegetik minden szószekeken, szombatunkat törvénybe iktatta minden törvényhozás, ünnepeinket ülik, siralmainkat sirják, zsoltárainkat éneklük minden egyházban. Mózes két kőtáblája lett minden állam és társadalom rendületlen talpköve. Az emberiség és emberszeretet elvei átjárták, átalakították a társadalmat s jóllehet, nem jutnak mindenütt és mindenkor látható kifejezésre a közéletben, a közintézményekben, de az elvek szentsége és sérthetlensége mégis köztudattá vált s meghódol minden elme és minden szív.

Izrael! Évezredek előtt tengerre szálltunk, ime, hajónk partot ért! hadd fakadjon hát szívünkéből, hadd keljen hát ajkunkról a háladal: *Hódoljatok az Urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme!*

II.

Második háladaló, ki sivatagban járt és lakott, művelt tájakra jutott.

A jeruzsálemi szent templom volt a régi Izrael összetartó kapcsa. A mint e kapocs lepattant, a zsidóság szertehullott, elszéledt s megkezdte az ő vándorlását — a sivatagban. Mert sivár, zordon, kietlen és néma volt a tájék, a hol karavánjai jártak. Csak a düvadak éhes ordítása, a fékevesztett, szilaj indulatok viharzó tombolása szakítá meg olykor-olykor a pusztaság rémséges siri csendjét.⁴ Mint a Nőé galambja az elemek csatái közt, úgy nem talált Izrael sem pihenőt az ő sebhedt lábainak; sehol egy jótékony kezét, mely az üldözött galambot befogadná a bérkába; sehol egy oázist, hogy leheverjen pázsitjára és kipihenje gyötrelmeit, viszontagságait. S ha valahol mégis ráakadtunk egy virányra, akkor, mint sivatagjáró őseink, nem tudtuk meginni a vizet — — *mert keserű volt.* . . . . .

Ugy-e bár, ösmeritek a britt költő szívrázó tragédiáját? Midőn egy király fölosztja lányai között koronáját, hatalmát, birodalmát s nem tart fenn a maga számára mást, mint szolgát s nem kíván egyebet mint, hogy majd egyik, majd másik gyermekénél tölthessen nyugodtan egy-egy hónapot. De a lányok nem fogadják be a szegény királyt, hanem kitalálják sötétségbe, viharba és zivatarba, hogy az ősz apa beleőrül a gyermeki háladatlanúság elmetépő kinjaiba. Így osztá föl a vallások ösanyja az ő koronáját, az ő szellemi birodalmát, az ő lelki kincseit a nyugot és kelet között s nem kívánt cserében mást, mint tiszteletet és kegyeletet az aggkor, a szülőanya méltósága iránt, hogy itt vagy ott meghuzhassa magát, hogy örömmel, gyönyörűséggel nézhesse leányai virulását és gyarapodását. De nyugot és kelet kezét fogának és megtagadták a köteles tiszteletet. Minek száz szolga, szolt az egyik, ötven is elég.

⁴ *«ولأ ما صاعا هوانا منوا وركوتها هيا يشبه بنوئ لا ما صاعا»*

Ber. r. 33,6. *منوا*

Minek ötven, felelt a másik, minek öt, minek egy? Minek szabadság, minek szeretet, minek jog, minek oltalom, minek maga a pusztaság, mezitelen lét? S kitalálják Izraelt a sivatagba, az éjszakába, a gyalázatba. De Izrael nem örült bele fájalmába.⁵ Három vezére volt a hajdani sivatagjáró Izraelnek: Mózes Áron és Mirjám. Ezek gondozták, táplálták, oltalmazták és vezették. S ugyancsak három vezére volt a középkori sivatagjáró zsidóknak is: A *tudomány* volt *Mózes, Áronja a hit és Mirjámja*, az ő páratlanul tiszta, fenséges *családi szeretete*. Iskolánk, zsinagógánk, családi hajlékunk, ez volt három mentsvárunk, melyről visszapattant minden nyíl, melyet meg nem vehetett sem erőszak, sem csábítás, sem árulás; mely velünk járt a pusztaságban helyről helyre, állomásról állomásra, míg befejeztük vándorlásunkat és művelt, lakott tájakra jutottunk, a hol az alkotmányos jog és törvény oltalma alatt fejleszthetjük tovább ősrégi intézményeinket. Azért hadd fakadjon szívünkről, hadd csendüljön ajkunkról a háladal: *Hódoljatok az Urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme.*

III.

Harmadik, kinek halát kell adnia, ki beteg volt és felzörgyult. Izrael is beteg volt, sanyaló, senyvedő beteg. Nem hiába jártuk a középkor sivatagját, nem hiába szigelleltük el a külvilágtól az emberiség szellemi mozgalmaitól, törekvéseitől. Elcsenevéstünk. *S midőn mi az ő betegségeket viseltük és az ő fájalmait hordoztuk, ők azt gondolák, hogy Isten sújtott, vert és sanyargatott meg annyira.*⁶ Mint a selyembogár az ő gubójába, úgy szötte magát Izrael az ő szokásaiba, gondolatába, hagyományába, talmudjába, világába. Se nem látott, se nem hallott. Nem az egységes organismus életét élte, mikor egy elv egy erő, egy név sugárzik ki a szívből és áramlik szét a test minden tagjában, hanem csak egymásra rakódtak a megkövült rétegek és az élet melege mind lejjebb és beljebb huzódott.

Intézményeink, melyeket magunkkal hoztunk a sivatag-járó időkől, ziláltak, rendezetlenek, formátlanok voltak. Nyelvünk egy barbár zagyvalék, összehabarva azon nemzetek beszédéből, a hol vándorutunkban megfordultunk. S ez uralkodott családban, iskolában, zsinagógában egyaránt. Mint Spanyolországból kiűzött eleink ott hagyták kincseiket s elvitték magukkal kedveseik sírköveit: úgy hordoztuk el mi is mindenüvé e holt, megkövesült, zagyva beszédet. Szertartásainkból kiveszett a csin, templomainkból a méltóság, imádságainkból a nemes egyszerűség, énekeinkből az izlés és harmónia, szónoklatainkból az áhitatra keltő magasztosság, iskoláinkból a rend, a fegyelem, a nevelés. *S a ki felnőtt mint a csemete, mint a gyökér a sivány földből, annak sem alakja, sem méltósága, hogy megnézhetnők, sem színe hogy megkedvelnők.*⁷ A rikitó, feltűnő, mesterkél, cikornya és sok sallang alatt csaknem megfulladt az élet.

Egyszere csak szétpattant a gubó és a pillangó kirepült. Új világot láttunk magunk körül. Mint Simon ben Jochai, ki 13 évig sötét barlangban élt és kijövet nem ösmert környezetére, למעלה למטה ותחתונים למעלה akik lent tündököltek volt a szabadalmak és kiváltságok magasságán, lent voltak a mélységben, az eltiprottak, jogfosztottak, kitagadottak pedig felkerültek a törvény és alkotmány

⁵ *«נ' מרנמים טובים עמדו לישראל אלו הן משה אהרן ומרים. ונ' מתנות טובות נתנו על ידן ואלו הן באר יענן ומן.»*

Taanit 9.

⁶ Jes. 53, 4.

⁷ Jes. 53, 2.

bástyáira. Újjá kellett alakítanunk mindent. S nem lassan és óvatosan, hanem sietvést, lázas, rohamos gyorsasággal helyre ütnünk százados mulasztásokat, hogy a történet géniusza a holtak könyvébe ne írja nevünket. Utat kellett nyitunk a nemzet nyelvének és szellemének s magyarrá tennünk templomunkat, iskolánkat, családunkat, műhelyünket, piacunkat, kelletes, tetszetős formát adnunk szertartásainknak és belépünk a művelt társadalomba, irodalomba, tudományba mint egyenrangu gyermekei e hazának.

Csodálni-e, ha hatalmas ugrásra készülve, nem tudtuk mindég pontosan kimérni a távolságot és néha túl léptünk a határon? Csodálni-e, ha nyesegetvén a kinövéseket, a korcs hajtásokat, imitt-amott a fa törzsébe is bele szaladt a késünk? Ha csak felismertük a bajt! A baj felismerése a gyógyulás fele. Kihevertük a makacs maradiak vak buzgalmát, kiheverjük a léha mimelők, a vad törtetők fanatismusát is; kiheverjük, fellábadunk, meggyógyulunk *s felnyílnak a vakok szemei és megtáru-
nak a süketek fülei s szökell a sánta mint a szarvas és zengedez a némának nyelve*⁹⁾. *Hódoljatok az Urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme.*

IV.

Negyedik hálaadó, ki börtön rabja volt és kiszabadult. Rabok voltunk, horgadt fejü, sápadt arczu rabok. Oda voltunk lánczolva az előítélet sziklájához. ⁹⁾ Nem csak kezünkre, lábunkra, hanem lelkünkre is bilincseket rakának. Nemcsak a városokból voltunk kitiltva, a czéhek-ből kizárva, a polgári jogoktól elrekeszve, de a tudomány és művelődés csarnokait is hétszeres závarral reteszelték el előttünk. Ámde az idők árja mosta, mállasztotta, a kibontakozó igazság sugara sütötte, repesztette, a tudomány ereje emelgette, mozgatta s meglódult a lomha sziklatömeg, gördült, megtört, szertebomlott. Szabadok vagyunk! Holnap lesz három évtizede, hogy a magyar Izrael szabadsága, egyenlősége, polgári méltósága törvénybe iktattatott, hogy jóságos király és dicső nemzet bennünket a haza fiaivá, majd zsinagógánkat az elismert egyházak sorába fogadta.

Szabadok vagyunk! . . . Kérditek, vajon szabad-e a madár, melyet szárnyára bocsájtanak, de lábaira kavicst kötnek, hogy megakaszsa a repülésben és szünet-szüntelen fogságára emlékeztesse? — Tudom én is, hogy Izrael szabadsága, teljes egyenlősége, méltósága nem vált még a zárkózó társadalom köztudatává, vérévé. De ne csodálkozzatok. Ne kívánjátok és ne várjátok, hogy a mit századokon át hirdettek, ápoltak, növeltek, iskolában, családban, közeletben, az rövid három évtized alatt egy csapásra semmiségbe veszszen, elenyészen. Csak *ti* érezzétek polgári méltóságokat, csak *ti* érezzétek, hogy nemcsak egyenjogúak, hanem egyenértékűek is vagytok. Csak *ti* tudjátok, hogy emberi méltóságtok nem olyan mint a papirpénz, melynek felirat és törvény adja meg értékét, hanem olyan, mint az arany, mely veret nélkül is magában hordja belbecsét. Csak *ti* értsétek meg, hogy nem az áll magasan, kit kegyelemből magasra tartanak, hanem az, ki mint a pók maga szövö meg a szálát, melyen magasra emelkedik. Ha ezt megértitek, átérzitek, akkor nincs hatalom, mely a szertemállott szikla darabjait, törmelékét összeszedhetné, hogy újra börtönfalat rakjon belőle,

Mert vissza nem foly az időnek árja
Előre duzzad feltarthatlanul . . .

⁹⁾ Jes. 35, 5. 6.

9) ענו בכבל רגלו ברול באה נמשו

Tituszról beszéli egy hitrege a talmudban,¹⁰⁾ mikor a jeruzsálemi templomot elhamvasztá, kincseit, szent edényeit hajóra vitte és tengerre szállt, nagy vihar keletkezett, mely végromlással fenyegeté a hajót és kormányosát. E válságos pillanatban a marczona római hadvezér kiállt a fedélzetre, daczosan feltekintett az égre és felkiáltott! Zsidók Istene! Ugy tetszik, a víz a te eleméd, a te fegyvered. Vizözönt borítál az ősvilág bünöseire, tengerbe fojtád Pharao válogatott hadait, hullámsirba temetéd Sziszerát és seregeit. Ámde jer velem a szárazföldre, ott majd megviaskodunk s meglássuk, ki a hatalmasabb. A vihar hirtelen elállt, a tenger lecsillapult, a hajó tovább ment. S a mint kikötőbe ért Titusz, kiszállt, egy szunyog hatolt orrán keresztül az agyig s az turta-rágtá agyvelejét, szünet-szüntelen. Irtózatoss kinjaiban egy kovácműhely elé állott s a pöröly csattogásától, zugásától rövid időre veszteg maradt a szunyog. De csakhamar megszokta a kalapács ütéseit, zugását s folytatta a rombolást. Titus meghalt. A kicsike szunyog megölte a hatalmas hadvezért. Holta után felhasították koponyáját s üregéből egy galamb repült a magasba.

E történetben van megírva a te sorsod, Izrael. Küzdöttél gyűlölet, balhit és előítélet ellen vizen és szárazon. Jártad a tengert, elleneid elmerültek, eltűntek, de te partot értél, megmaradtál. Jártad a sivatagot és folytattad harczeit. *A legkisebb voltál a népek között*, egy szunyog a természet óriásai között. De ott támadt meg az előítélet az ő gyökerében, az *agyvelőben*, a gondolatban, mely neki életet, erőt és táplálékot ad. Hasztalan sujtottak pörölylyel, kalapácsal, megszoktad az ütéseket és dultad, rágtad, törted az előítéletet tovább. Győztél. Titus megdől. Titus meghalt. A koponya üres. S a hol azelőtt a kaján előítélet gondolata székel, onnan száll ki most a béke galambja, mely szárnycsattogva felrepül Isten trónusáig és ottan zugja-bugja a háladalt: *Hódoljatok az urnak, mert jóságos, mert örökkön tart az ő kegyelme. Amen.*

Uzsóra.

Ha hurokra kerül valamely veszélyes gonosztevő, mindjárt akadnak emberek, akik azt az egész kört, osztályt, kasztot vagy országot szidják, amelyből a gonosztevő származott. Így midőn egy hirlapíró követett el bűntényt, általában a hirlapírokra járt rá a rúd. Midőn egy olasz orgyilkos a francia köztársaság elnökét megölte, az egész olaszság ellen fordult a francziák ellen-szenve. Szóval az emberek hajlandók az összeséget az egyénért, az általánost a különösért felelőssé tenni. Ez már az emberi ész régi és mindig uj maradó gyarlósága.

De hasonló gyarlóság az, midőn az igy megtámadott összesség azonnal siet a gonosztevőt kitagadva, azt állítani, hogy »ez az ember sohasem tartozott az én körömhöz, azt az embert nem is ismertem«. A hirlapírók kijelentik, hogy szédelgő társuk sohasem foglalkozott hirlapírással. Még a nemzetek is bizonygatják, hogy elvetemült gyermekük váltaképen idegen eredetű.

¹⁰⁾ Kohelet r. 5, 8 és Gittin 56.

Hát bizony gyengeség, gyarlóság ez is, — s igazságos ember, ahogy alap nélkül nem vádol egy egész közt, úgy nem tagadja el a saját körében felmerülő bűnöst sem. Voltakép ugyanegy forrása van mind a két gyarlóságnak: rosziul felfogott osztály-, kaszt-, vagy nemzeti érdek. S minél erősebb, igazabb, becsületesebb valamely közösség, annál kevésbé tagadja a körében fölmerült káros jelenséget. Korah igenis zsidó volt, Ephialtes igenis görög. A legnagyobb hazafiak, a legönzettelenebb emberek mellett igenis akadtak még a legkiválóbb népek körében is elvetemedett egyének. A nagy Hunyadi mellett voltak nyomorult Czilleyek. S a hol nagy erények merültek fel valaha, ott — fájdalom — voltak bűnök is.

A ki becsületes ember, annak sem az egyiket, sem a másikat nem szabad elhallgatnia. S hazánk zsidó vallásu polgárainak sem lehet semmi okuk eltagadni, hogy ama veszedelmes uzsorás, aki legutóbb hurokra került, zsidó volt. Sőt tanúsággal s elrettentő példaképpül még nyilvánosan is oda kell őt állítani a vallásfelekezet minden tagja elé. Meg kell bélyegezni az ilyet, a közösség veszedelmes ellenségét, mint káros kiütést a testen, ki kell égetni a szervezetből.

Csak az önbeismerés tehet erőssé, mert az önbeismerés maga erős. Ezért be kell ismernie a zsidó hitfelekezet minden tagjának, hogy a felekezet becsületét, létét, egész erkölcsi tekintélyét első sorban a köréből származó uzsorások veszélyeztetik. Ezeknek a saját számlájukra elkövetett gáztetteit az ellenségek az egész felekezet számlájára írják. Hadjáratot kell tehát indítani a nyomorultak ellen, még pedig a felekezet rendelkezésére álló minden eszközzel, hogy szünték meg hazánkban a rágalom, mely az uzsorát különleges zsidó bűnnek tünteti fel.

Jól tudjuk ugyan, hogy ez nem igaz. Uzsora van mindenütt. Tirol, ahol alig él zsidó, először kért az osztrák kormánytól védelmet az uzsora ellen. Spanyolországban is roppantúl elterjedt az uzsora. Egyáltalán ahol szegény vagy megszorult ember akad, ott találkozik uzsorás is. Az uzsora a kereskedelem kinövése. Orvvadász bizonyára a vadászok közül került ki. Tengeri rabló, a hajósok közül. Futó betyár a pusztai lakók közül. Hasonlóképp a sikkasztók legnagyobb száma tisztviselők soraiból akad. Mert minden foglalkozási körben akadnak selejtesek, rosszak, elvetemültek. De mert orvvadászok, tengeri rablók, futó betyárok és sikkasztók akadnak, senkinek sem jutna eszébe a vadászt, tengerészt, pusztai lakót, tisztviselőt általában megbélyegezni.

Az uzsora-üzletre elsősorban üzlet-emberek köréből akadnak vállalkozók. S mert Magyarországon a kereskedelem tekintélyes részét zsidók

űzik, — a kereskedelemmel visszaélők tekintélyes része is ezek körében burjánzik ki. Viszont tudunk országokat, ahol a zsidók túlnyomó része iparos, mesterember, s ott éppen a zsidók az uzsorások legkedveltebb áldozatai.

Mindezt igen jól tudjuk s ép elméjű ember bizonyára nem akad, aki ezeket kétségbe vonná. De bár mind ez nyilvánvaló, — mégis kétségtelen a tény, hogy hazánkban mindazok, akik a zsidó hitfelekezet ellenségei, az uzsorát különleges zsidó bűnnek akarják feltüntetni s e gyalázatos szándékukban könnyen csoportosítható számbeli adatokra hivatkoznak. Mintha bizony a havasi kondás az ő nyája körében uzsora-üzlettel foglalkozhatnék. Legfőlebb disznót lophat. Vagy mintha az országuton dolgozó napszámos készpénzeket sikkaszthatna. Legfőlebb utasokat fosztogat. S mintha bizony a bűnös hajlamú kereskedő orvvadászatot üzhetne! Legfőlebb uzsorás üzleteket köt.

De mert ez így van, s mert a zsidó hitfelekezet egyetemes érdeke, hogy a vádaskodásoknak még látszólagos alapjuk se legyen: a felekezet, mint erkölcsi testület első sorban köteles a maga körében felbukkanó nyavalyát gyógyítani. A kereskedelem uzsora-szerű elfajulása ellen ugyan eddig is erős erkölcsi visszahatást fejtett ki a felekezet. A becsületes hívők mindig is ovazkodtak az uzsorásokkal való érintkezéstől. Tisztességes család került az uzsorás családjával való érintkezést. Családjára, származására valamit adó zsidó vallásu ember ugyancsak nem házasodott uzsorás családba. Sőt voltak községek, ahol a templomban való mindennemű tisztességből is kizárták az uzsorást.

Mindezt fokozott mérvben kell tenni ezután is. Ahol van még valamelyes erkölcsi közösség, onnan ki kell rekeszteni az uzsorást. Se templomban, se községgyűlésben, de még temetőben se jusson tisztességhez, *közösítsék ki mindenholnan*, — újabb szóval élve — *bojkottálják*. Érezze a társadalmi élet minden pontján, hogy megvetett pária, közutálat tárgya. Ha van még a közösségben valami erkölcsi erő, úgy ez bizonyára hatni fog.

Nem áztatjuk magunkat csalképekkel. Tudjuk, hogy az uzsorást végleg kiirtani így nem lehet. Mert e kórság egyetemes emberi betegség államhoz, fajhoz, valláshoz nem kötött, — az emberi kapzsiságban gyökeredző nyavalya különben is a modern társadalomban a maga a bonyolult szervezetével az uzsora legkülönbözőbb, legtitkosabb és legláthatatlanabb nemeit fejtette ki. Uzsoráskodnak egyesek munkaerejével, — uzsoráskodnak egész községekkel és álladalmakkal is. S uzsoráskodnak olyanok is, akikről legkevésbé gyaníthatjuk, mert hatalmas konzorciumok mö-

gött rejtőzködnék. De mind e bajok orvoslását a magasabb államtudományok bölcseire és országok intézőire bízhatjuk. Ez alkalommal és e helyen csak a hitűktől elrugaszkodott s az uzsora legelemibb s legkézzelfoghatóbb nemét űző egyénekkal akartunk foglalkozni. Ezek ellen az erkölcsi közösségből való teljes száműzés is nyújthat némi gyógyszert.

Palágyi Lajos.

Elmélkedés egy gyászbeszédéről.

A régi zsidóknál az a szokás járta, hogy a hitét megtagadó felett, legközelebbi rokonai gyászt öltöttek, mint akár a halott felett. Tempora mutantur et nos mutamur in iis. Megváltoztak az idők és velők együtt a mi egész gondolkodásunk, de koránt sem annyira, hogy egy olyan rut tény felett, mint a minő a valláscsere, egykedvűen napirendre térjünk; különösen, ha az enyhítő körülmények teljesen hiányzanak, a súlyosító ellenben nagy számban megvannak. Bátran merjük ennél fogva állítani, hogy e becses lapok zsidó olvasói nagyon alkalmosak találták bizonyára az »Egy áttérés alkalmából« című, e lapok lelkes szerkesztőjének tollára valló cikkelyt, mely az »Egyenlőség« mult számát ékesítette. A cikkirő egészen az említett zsidó szokásnak tett eleget, csak modernebb formában, a midőn a főváros és az egész ország egyik nagy hírnevű zsidó férfinak áttért leányát annak módja és rendje szerint elparentálta és az áttérés részleteit az igazság meggyőző és megindító hangján megvilágította.

Merész vállalkozásnak tetszik a cikkirőé, ha meg gondoljuk, hogy mily könnyen vonhatta magára sokaknál az illiberálismus vádját, midőn bíról veti föl magát más valakinek olyan tette felett, a mely látszólag legalább csak az illető magánügye.

Valóban látorság kellett hozzá, hogy ezen nem közönséges áttérési eset szóvá tetessék a nyilvánosság előtt s csak köszönet és elismerés illeti meg azt, a ki erre rászánta magát és föladatának oly jelesen megfelelt. Valóban legfőbb ideje volt már annak, hogy az e fajtabeli sötét események a kellő elbírálásban részesüljenek. Mert ha igaz is, hogy a zsidóság tulnyomó többsége a hitehagyottságot elítéli, azért mégis akadnak már elegenden, kik a liberálizmust rosszul értelmezve, a befejezett tényvel »megbarátkoznak« és készek is a megbocsájtásra, kiváltképen, ha valamely ürügyet is tudnak fölhozni a volt hitrokonok.

De az ilyen conniventia a legnagyobb veszélyt rejti magában egy olyan korban, a midőn a vallásosság általában oly nagyon megcsappant és a Tórárt az ő ősi szabványaival és szertartásaival holmi sovány katechisztikus confessioval akarják sokan pótolni. Az ilyen kegyelet és érzélgősséggé higitott zsidó vallásosságban növekedett fel a tőlünk mostanában elszakadt lélek és a megdöbentő példa nagyon is alkalmas arra, hogy mennél többben okuljanak rajta. Egy ilyen nagy gyászbeszédnek lát-

tára ki kellene józanodni mindazoknak, a kik utódaikat a zsidóságban meg akarják tartani és le kellene tenni az olyan eszmékről, a minő pl. a chanukának modernizálása zsidó karácsonynya. Lehetünk liberálisak, haladók, szebbíthetjük a formákat, de vallásunkat kiforgatni legsajátosabb jellegéből, törvényeit, melyek tettekre vonatkoznak, sutba dobni nem szabad és a pusztá állítólagos hit még nem tesz bennünket zsidókká. Különben a rabbikra hárul a föladat, hogy távol a hallgatóság gyöngéinek legyezgetésétől és a szintelen bölcsekedéstől, a vallásunkat föntartó cselekvényekre intsék újra meg újra hűveiket és ne legyenek kielégítve holmi megbizhatatlan, langyos érzelmekkel, melyek néhány órára vagy napra járnak haza vendégszerepelni minden év elején.

De ha nem is hunyhatunk szemet a köztünk mutatkozó beteg tünetek fölött, azért még sem juthat eszünkbe a legujabb szenzációs apostáziában mást, mint oly szomorú kivételt látni, a mely csak a leghatározottabb elítélésre számíthat sorainkban. Különben pedig a tőlünk elszakadt szép asszonyt sem fogja megmenteni b. apjának kiváltsága attól, hogy idővel meg ne találja az ő »Rakovszky«-ját, a ki törzsfáját tanulmányozva, föl fogja fedezni ősei között a rabbikat; de ő talán talpraesettebben fogja elhárítani magától a gunyt azzal, hogy hiszen Pál apostolnak is megmaradt az a szerencsétlensége, hogy zsidóktól származott és hogy az ő ősei közt is tán szintén rabbikra akadhatni.

Székesfejérvár.

Dr. Steinerz Jakob,
főrabbi.

Gyásza van a magyar közgazdasági életnek, annak, amelynek világában a kereskedők rakták le azokat a szolid, tartós oszlopokat, amelyeken a modern Magyarország kereskedelmi forgalma fölépült, fölvirágzott. Kevesen voltak az úttörők, s ami terményt az áldott föld adott, nem volt akkor annak értéke. Itthon kevés volt a fogyasztó, idegenbe meg nem volt, aki vinné. Kereskedők kellett ehez, vállalkozó szellemek, akik szolid alapon építsék föl a jövő Magyarországi gazdasági életét és tudják értékesíteni azt, amit a gazdának az áldott föld termelt. Ezek közül az úttörők közül, a magyar kereskedelem megalkotói közül való volt, Ullmann Mór György, aki most kiterítve fekszik ravatalán.

Hosszu időt jutatót neki az Úr munkája végzésére s mint egy patriarha hunyta le örökre szeméit. Gyászolni köréje, most nem csak gyermekei gyűlnek, de azok a közös nagy érdekek, melyeknek életét szentelte: a magyar kereskedelem, a magyar közgazdaság. Nagy ipari vállalatok, kereskedelmi testületek mondhatták a magukénak, de nem csak azoké volt, hanem azé a nagy közösségé, amit Magyarország gazdasági életének nevezünk. Vesztesek nem csak gyermekei, nem csak testületek, melyeknek lelke és éltető szelleme volt, hanem vesztes az ország, melynek kevés adatott hozzá hasonló.

Idegenből szakadt ide édesapja. A francia üldözések elől Würtembergából futott három testvérével; itt a magyar földben gyökeret vert lába, a miként szívében is megéledt e föld szeretete. Fia már együtt fejlődött az országgal, népével, eszméivel, mint becsületes részese minden küzdelmének. És nemcsak maga állott helyt, hanem gyermekeket is adott e honnak, kik tovább munkáljanak az ő szellemében, ha más téren is. A király nemesei aranykönyvébe iratta az idegen apa gyerekeit, a ki jogot szerzett e honhoz és munkájával érdemelte ki, hogy hozzákapcsolják.

Az apa többi fiverei is gyökeret vertek itt, s ők nem egy mestert adtak a magyarországi zsidóságnak, a ki oktatót az írásra és hirdette a szeretetet. Makó, Vác, Lakompak zsidó papjai és Árvamegye egyik hírneves orvosa, Frigyes, ebből a családból kerültek ki, bár más ágról hajtottak. A többi Ullmannok is becsületére váltak a hazai zsidóságnak.

Tíz gyermekének közéleti és társadalmi kiválósága vetette fényét a 81 éves korában elhunyt családfőre. Egyik fia, Adolf, a magyar általános hitelbank igazgatója, a másik, Emil, börszetanácsos és a kereskedelmi- és iparkamra tagja, a harmadik ügyvéd és városatya. Leányai *Stiller Mór dr.-nál, Singer Jakab dr.-nál, Wottitz J. B. nagykereskedőnél, Falk Mórnál, Wellisch Alfréd műépítőnél, Komlós Ágost dr. ügyvédnél, Neményi Miksa bankigazgatónál* vannak férjnél. Megannyi ismert és szereplő név, a melyek tovább ápolják és fejlesztik a tüzforrás megbecsült világát.

Hogy mi minden volt az elköltözött, bajos egy lélekzetre felsorolni. De hogy mekkora volt a munkaköre, az kitűnik következő tisztségeiből: Igazgatója volt a Pester Lloyd-társaságnak évtizedeken által, segítette megalapítani a budapesti áru- és értéktőzsdét, melynek negyedszázadon át volt alelnöke, a nagy kereskedők társaságában bizottsági tagságot viselt, alapította és igazgatta sok éven át a pesti könyvnyomda-részvénytársaságot, és sok évig állott a Lujza-gőzmalom élén. Ime megannyi munkakör, melynek segítségével sikerült Magyarország közgazdasági életét megteremteni, később fejleszteni. Vezérszerep volt az elköltözötté mindenütt hosszú évek során s ez adja meg jelentőségét. A vezérszerepet nem könyökével vívta ki, s nem romokon át igyekezett célhoz jutni. Szolid, kompakt tehetség volt és ennek ereje nyitott neki utat mindenfelé, és vezette sikerről sikerre, melyet megszerzeni boldog és szép családi élete mindenkor segítette. Haláláról hozzátartozói a következő gyászjelentést adták ki:

Özv. baranyavári Ullmann Mór Györgyné szül. *Leon Julia* úgy saját, valamint az alulírt családtagok s az összes rokonság nevében megtört szívvel jelenti hön szeretett férje, baranyavári *Ullmann Mór György* urnak k. sz. nagykereskedő, a Pesti könyvnyomda r.-t. és a Lujza-gőzmalom r.-t. elnöke, a Pesti Lloyd-társulat igazgatósági tagja, a Budapesti áru- és értéktőzsde volt alelnöke stb. stb. pénteken, f. hó 14-én áldásdus életének 81-ik, boldog házasságának 51-ik évében, rövid kínos szenvedés után történt gyászos elhunytát. A drága halott hült tetemei f. hó 16-án, vasárnap, délelőtt 10 órakor fognak a gyászházból (Nagymező-utca 49. sz.) a Kerespesi-uti izr. sirkertbe örök nyugalomra tétetni. Áldás és béke lengjen hamvai felelett! Budapesten, 1898. évi január 14-én. Ullmann Emil, dr. Ullmann Pál, Ullmann Adolf, Stiller Sarolta, Singer Hermina, Wottitz Adél, Falk Emma, Wellisch Vilma, Komlós Irma, Neményi Alice gyermekei. Dr. Stiller Mór, dr. Singer Jakab, Wottitz Ignác, Falk Mór, Wellisch Alfréd, dr. Komlós Ágost, Neményi Miksa vejei. Ullman Tinka, Ullmann Ella menyei. Unokák és dédunokák. Koszoruk mellőzése kéretik!

H i r e k.

— **Magyarosodó orthodox hitközség.** Valami sajtáságos áram kezd behuzódni az orthodox hitközségek közé. A magyarosodás vágya. Érzületben, szívből, fölfogásban azok voltak régen is, de a nyelv, hej, az a magyar nyelv csak nehezen hódított köztük. Nem a társadalmi érintkezésben, mert a társadalmi érintkezésben — ha nem egymás között vannak — a legkonzervatívabb vidékeken lakó zsidók azok szinte, akik a legszebben beszélnek magyarul; de felekezeti intézményeikben, gyűléseiken, templomaikban csak nem tudott helyet, egy piczike helyet sem szerezni a magyar szó. Innen fölülről a központból a *magyar* izr. iskola alap terhére és a hivek filléreiből tartogatott orth. közvetítő iroda volt mindig az akadék. Nagyon szorongattuk mi őket ezért a hibáért. Támadtak, visszavágtak, verték a mellüket, hogy milyen magyarok ők ott — *betűl*; de soha sem mondották a multban, hogy hiszen nem elleneznek, ha a magyar szó bevonulna a felekezeti és vallásos csarnokokba. Most már ilyesmit is ki mertek mondani és a miskolci eset alkalmából nagyban adtak véle a fölülmulhatlan magyart. Ez szép dolog volt, de — úgy látszik nem őszinte. Őszintének csak a hitközségek vették, amelyek eddig is egészen másban találták az orthodoxiát, mint idefőn az iroda. Örömmel látjuk, hogy az orthodox hitközségek kapva kaptak és pedig őszintén a kimondott szón, a föloldott tilalmon és a diadal utját készítik a magyar szónak. De az iroda és lapja hallgat erről a diadalról. Nem vette tudomásul a nyitrai magyar hitközség-választást, melyet előző számunkban jeleztünk és nem vett tudomást a *szécsenyi orth. hitközségnek* még messzebb menő elhatározásáról, hogy a *német szót alapszabályszerűleg tiltotta ki — zsinagógájából.*

Mi örömmel köszöntjük a széchenyi hitközséget radikális elhatározását, mert ebben látjuk próbakövet annak, hogy mennyire őszinte az orth. közvetítő iroda magyar szókultusa. Az orth. közvetítő iroda kénytelen lesz szint vallani — s ha netán úgy döntene, hogy tilos a magyar szó — meg fogjuk látni egész meztelenségében a miskolci magyar hitszónok-választás ellen irányított támadás valóságos rugóját, amely hitfelekezeti tételekkel és alapszabályokkal takarózik. Ez is eredmény lesz. Horderejében nagy, mert a kormány látni fogja, hogy a hitfelekezeti tételek és alapszabályok ürügye alatt, micsoda sötét munkát folytat az orth. közvetítő bizottság.

Most pedig adjuk a szécsenyi hitközség szép és jelentős elhatározásáról szóló beküldött tudósítást:

A széchenyi orthodox izraelita hitközség követésre méltó példát nyújtott hazafiasság dolgában a többi orthodox hitközségeknek, a mennyiben a folyó évi január hó 9-én mggtartott rendes évi közgyűlésen a *német hitszónoklatot a hitközség templomából egyszersmindenkorra kitéltotta és elhatározta, hogy a rabbi ezentul kizárólag magyarul szónokolni köteles.* Szécheny tehát az *első magyarországi orthodox hitközség*, mely határozattan állást foglalt a *német predikáció ellen* és az orthodox terrorizmustól meg nem ijedve, hazafiai érzelmeit érvényre juttatta. Mindössze három ellenző akadt a majdnem 180 családból álló hitközségben, a ki a magyar szónoklatok, rendszeresítés ellen nemmel szavazott.

A hitközség nem elégedett meg csupán ezen határozattal, hanem azon okból, hogy a határozat ne csak a jelenlegi rabbit, hanem az utána következőket is kösse, és hogy a magyar szó jogai szabályszerűleg legyenek biztosítva, *Strausz Vilmos* nagybérlő indítványára elhatározta, hogy a *határozat az épen tárgyalás alatt levő új alapszabályokban felvételre nyerjen.* A Strausz féle indítvány

fölött keletkezett vitának *Bruck* Gyula dr. hitközségi elnök bátor és erélyes felszólalása vetett, végett midőn így szólt: »Én annak daczára, hogy ügyvéd vagyok, így szólt az elnök, eléggé járatos vagyok a zsidó tudományokban, mert eredetileg a papi pályára készülvén, 18 éves koromig behatóan zsidó tanulmányokkal foglalkoztam. A ki tehát azt meri nekem állítani, hogy a templomban a német szónoklat fentartása isteni törvényen alapszik, azt mint tudatlan embert egyszerűen kinevetem; a ki pedig azt meri nekem állítani, hogy a zsidótemplomban magyarul szónokolni nem szabad, azt ezennel hazafiatlan embernek nyilvánítom.« Ennek a felszólalásnak meg volt az a hatása, hogy az indítvány tárgyalásánál mindvégig jelenlevő rabbi nem merte az orthodox tulzokat fanatizálni, valamint az az eredménye is volt, hogy sok tulzó, ki nyíltan nemmel szavazni nem mert, a szavazástól tartózkodott. Csak hárman szavaztak ellene. Felemlítjük még, hogy a közgyűlés a tavaly csak szótöbbséggel elnöknek megválasztott *Bruck* Gyula drt, ki az indítványt férfiasan védte, *ezuttal közfelkiáltással választotta meg egyhangulag a hitközség elnökévé*, a elnökök pedig *Gutfreund* Ignác kereskedő és *Hoffmann* Ignác földbirtokos lettek.

— **A franciaországi antisemitizmus.** Franciaországnak 1897-ik évi politikai életét hosszabb cikkben ösmerteti a »Voss. Ztg«. Ebből veszszük át az alább következő részt, mely egy lapunkban régebben hangoztatott nézetet erősít meg. »A francia kedélynek elposványosodásában csak egyetlen szenvedély vall még élet-erőre: ez az antisemitizmus. *A mai antisemitizmus a boulangismusként fejlődése és részleges átalakulása.* Abban nyilvánult a német gyűlölet, a legyőzött és a régi dicsfény visszaállításának lehetetlenségén kétségbeeső beteges hiúsága a népnek, a magával jöhetőetlen parlamentarizmus miatt való elkedvetlenedés, a háborgás az elviselhetetlen közterhek ellen, a Panama-milliárdok elvesztése miatt való bosszúság. Mindezek az érzelmek élnek ma is és részben megerősödtek. Ravasz népámitók azonban új irányt tudtak nekik szabni, a zsidók ellen irányuló élt. Közkeletűvé tették azt a mesét, hogy a zsidók tették tönkre a Panamát, amely tisztán katolikus és feudális vállalkozás volt. A chauvinismusként és németgyűlölségnek a Dreyfus ügyével jártak a kedvében, Dreyfuséval, aki a francia nép képzelődésében első sorban zsidó ugyan, emellett azonban mint elzászi zsidó németnek is tetszik és a jelenvaló állapotokkal való elégedetlenségnek okául a zsidóknak nyakába varrt merész mindenhatóságát állítják oda, amelyet a kormányzásra gyakorolnának. Ezt az új boulangismust tervszerűen táplálják és ápolják. *Vezetői*, akik még a kulisszák mögött állnak, *klerikalizmusok*. Munkásságuk egy része annak az óriási tervnek, mely Franciaországot ismét a római egyház kiválasztott eszközévé akarja tenni. A franciaországi egyház politikai vezetői 1871 óta minden feljűk hajló családot arra szorítanak, hogy fiaik a katona tiszti pályát válasszák. Ma, 26 év múltán, a hadügyminisztérium, a nagy törzstisztikar, a lovassági tisztikar két harmada, a többi fegyvernemeknek jó fele jezsuita növendék és aláztos szolgája az egyháznak. Ha a hadsereg a tisztikar kezében van, akkor bizvást mondhatják, hogy az klerikalizmus is és adandó alkalommal az egyház számíthat reá. A közigazgatásban is mind jobban előtérbe lépnek a hasonló elemek és a pápa új politikája nyilvánvalóan odairányul, hogy a kormányt is a megtértek, t. i. a klerikalizmus kezébe játssza. Ilyenné vált *Gambetta* és *Jules Ferry* szabadgondolkodású világi republikája. És még rosszabbra fog a dolog fordulni, ha a francia nép nem gondol magára és a legközelebbi választásokon nem huz-

kodja keresztül a klerikalizmus mesterkedéseit. Ez nem valószínű, de nem is lehetetlen, mert Franciaország a hirtelen és tökéletes változások országa.

— **Előlegezett támadás.** Innen-onnan három negyed esztendeje, hogy több lap megtámadta a pesti izr. hitközséget, hogy építendő új templomának terveit miért készítették külföldi műépítészzsel. Megirtuk akkor, hogy a lapok valamely álmódóznak ülhetek föl, mert még a pályázat kiírására sem gondol senki, nem hogy már külföldivel készíttetnék a terveket. Külföldivel különben sem fogják készíttetni, mert a pályázásra valószínűleg csak magyar architektusokat fognak föl hívni. És csakugyan nem csalódtunk a hitközség magyar érzelmében. A pályázat ugyanis, melyet rövid idő múlva közre adnak, megköveteli, hogy a pályázók *magyar honosságúak* legyenek. Az előlegezett támadás mindezeknél fogva kárba veszett, nem épen jóakaratu kísérletnek bizonyult.

— **Mi lelte vajjon az »Alkotmány«** és miért bokrosodott meg multheti fölolvadásomtól, mikor én abban csak komoly dolgokról értekeztem, véle tehát már ezért sem foglalkozhattam? Kimutattam, hogy az ó-kor zsidói mennyire tisztelték a munkát és a mesterségeket, míg a pogány népek legkiválóbbjai is a kézmivest és a munkást lenézték és foglalkozásukat nem szabad polgárnak valónak mondották. Mindakét állításra nézve bizonyítékokat hoztam föl, miket nem tagad — ki pedig sokat tagad, többek közt az egész újkort, mert a középkorban él — jó. *Bonitz* Ferencz testvér, az Alkotmány szerkesztője sem. Mi lelte hát, miért támad? Azt mondja, hogy ő nem talmudbölcs. Hát ki fogta rá? Hogy pusztán csak bölcs (minden talmud nélkül), még azt sem mondotta róla senki. Miért haragszik hát, és mi ellen védekezik? Miért nem hoztam föl a pusztai borjut? Mi a manónak reklamálja *Bonitz* Ferencz ur épen a borjut? Miért fáj őneki a borju mellözése, mi rokonságban van ő a borjuval? Igazán egészen megfélekeztem róla. Ha elébb láttam volna *Bonitz* ur föl hívását a czirógatott kereskedőkhez, hogy csak őnála hirdessenek, csak őt szeressék, csak neki higgyenek, mert egyedül ő stb, bizonyára máskép történt volna, mert azonnal eszembe jutott volna az aranyborju körül lejött táncz, és akkor bizonyára foglalkoztam volna a *Bonitz* Ferencz ur szívéhez oly közel álló borjuval is. Különbőn pax nobiscum. *Sz. M.*

— **A pesti tanítók lakbére.** A minapában, mikor a főváros a pesti hitközségnek nyújtandó szubvenczióját fölemelte, megirtuk, hogy — emelni kellene a pesti hitközség tanítóinak illetményeit s hogy úgy tudjuk, erről szó is van. Helyes volt a következtetésünk, mert, ime, ma már mint tényt jelenthetjük, hogy a pesti izr. hitközség oktatásügyi szakosztálya f. hó 13-ikán tartott ülésén elhatározta, miképpen a hitközség tanítói és tanári karának lakbérilletményét fejenként 100 frrtal fölemeli. Az oktatásügyi szakosztály határozata az előjáróság, a választmány és végül a hitközség közgyűlése elé kerül mint indítvány hozzájárulás czéljából. Megemlítjük még e helyen, hogy ugyancsak a szóban forgó ülésen elhatározta a szakosztály, hogy *Goldberger* Zsimond dr. hittanár, *Braun* Salamon dr. *Singer* Henrik és *Vajda* Ignác polgári iskolai tanárok állását rendszeresíti s a próbaév letelével dönt a véglegesítés fölött.

— **A szegzárdi izr. hitközség** f. hó 9-ikén alakította meg tisztikarát. Az ülést megelőzőleg azon hirtelen szemben, hogy az eddigi elnök: *Leopold* Sándor tisztességétől meg akar válni, a képviselőtestület értekezletet tartott. Ennek határozatából azután egy tíz tagú küldöttség járt az elnöknel. Szónokuk: *Ungar* Simon dr. főrabbi szépen és találóan ecsetelte a ragaszkodást és a

tiszteletet, melylyel a hitközség a vallásos intézmények és felekezeti érület fejlesztése körül kifejtett önzetlen buzgalmáról országserzte ismert nagyérdemű elnöke iránt viseltetik, a mi legeklatásabbul nyilvánul abban a tényben, hogy lemondásának híre annyira nyugtalanítólag hatott minden irányban, hogy a kedélyek lecsillapítása czéljából a képviselőtestület jónak látta szeretve tisztelt elnökét, a kizárólagosan feléje irányuló bizalomra való tekintettel, még a választás előtt tisztségének megtartására birni. Meghatva a lelkes ováció által, *Leopold* elnök kijelentette, hogy bár határozott szándéka volt az immár évek során viselt tisztségétől megválni, még pedig annál inkább, mert programját, melylyel azt annak idején elfoglalta, a mult év folyamán felavatott diszes templom felépítésével teljesen keresztül vitte, mindazonáltal a ragaszkodás és a közbizalom illetén nyilvánulása folytán, készen nyilatkozott az elnöki tisztségben megmaradván, a hitközség ügyeinek vezetésében őt továbbra is támogatni fogják. Az elnök ezen óhajára a választás alkalmával egyhangú lelkesedéssel történt újból való megválasztásukat az elnökkel együtt az előjáróság többi tagjai is elfogadták.

— **A vág-ujhelyi izr. hitközség** immár harmadikban nagy lelkesedéssel *Sonnenfeld* Bernát drt. választotta egyhangulag elnöké. *Sonnenfeld* dr., bár elfoglaltsága nagy és sokoldalú, most is engedett a hitközség egyhangú kívánságának, hogy a zsidó ügyekért való nagy lelkesedését és kiváló tehetségét továbbra is hitközségének szentelje. A 6 évi elnökösködése alatt a legfőbb törekvése oda irányult; hogy hitközségét felvilágosított szellemben vezesse és az egyetlen zsidó realiskolát fölvirágoztassa. Reméljük, hogy ezentul is lankadatlan buzgalommal fog fáradozni a szent ügy érdekében.

— **Tisztujítás Szombathelyen.** Nagy érdeklődés mellett folyt le f. hó 2-ikén és 9-ikén a szombathelyi hitközség tisztujítása, melynek során új előjáróság és jó részben új képviselőtestület került a hitközség elére. Elnökké *Geist* Lajost, alelnökké *Schleiffer* Ede drt., pénztárnossá *Deutsch* Ottót, ellenőrré *Weiner* Károlyt választották. Az új hitközségi vezetés működése elé nagy várakozásokkal néznek és remélhetőleg nem fognak benne csalatkozni.

— **A moori izr. hitközség** f. hó 9-ikén választotta meg tisztikarát. *Ganzl* Mór, ki 18 éven át viselte az elnöki tisztséget, leköszönt s helyébe a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel *Heumann* József dr. ügyvédet választotta meg elnöké. Az előjáróságba *Kohn* Zsigmondot, *Steiner* Izraelt, *Neuhauser* Ignácot, *Gansl* Mórt, *Fleischmann* Gusztávot, *Possl* M. H.-t, *Fritz* Jakabot, *Steiner* Lázárt, *Dukess* Józsefet és *Gansl* Henriket választották meg.

— **A belényesi hitközség** m. decz. hó 29-én tartotta meg tisztujítási közgyűlését. Ez alkalommal a főrabbi vezette a választógyűlést, melynek megnyitása után méltatta az elnökség buzgalmát és azt, hogy a község pénzügyeit rendezte. A közgyűlés az elnökségnek és választmányának jegyzőkönyvi köszönetet mondott és azután egyhangulag választották meg a következő régi tisztviselőket: Elnök: *Stern* Mór, gondnok: *Leipnik* Márton, pénztárnok: *Czucker* Zsigmond, jegyző: *Czitrom* Jakab. A választmány tagjai: *Kain* Ábrám, *Kohn* Salamon, *Wrinstein* Márk, *Weisglas* Adolf, *Arányi* Sámuel, *Anker* József és *Roth* Jakab. A vidéki kerület választmányának tagjai: *Leipnik* Márton, *Grünwald* József, *Hercz* József és *Kain* József.

— **A dévai hitközség** decz 26-ikán, chanuka utolsó napján, avatta föl ünnepélyesen diszes tanácstermet, mely *Steiner* Ferencz hitk. elnök és *Nussbaum* Herman pénztáros utánjárásnak köszöni létét. Az ünnepélyes közgyűlésre és avatásra *Schulhof* dr. és *Roth* Bernát kivták el *Herzog* Mór ker. főrabbit, aki megjelenvén lelkes beszédben végezte az avatás tisztjét, vallásosságra, összetartásra és áldozatkészésre serkentvén nagy hallgató közönséget. A kántor éneke után *Steiner* Ferencz hitk. elnök mondott szép hazafias beszédet, amelynek folytan egyhangulag elhatározták, hogy megszerzik a tanácsterem számára a király arczképét, mint akinek uralkodása alatt vált lehetővé, hogy a magyar zsidóság saját telkén tarthatja templomait, tanácstermet és akinek uralkodása alatt a felekezett összessége és tagjai egyenlő jogokat kaptak.

— **200,000 márka.** Dr. *Sulzbrach* Károlyné és *Kohn* Pál Speyerben *Kohn* Ede nemrég elhunyt speyeri bankárnak testvérei bátyjuk nevét 200,000 márkás alapítvánnyal öröközték meg, melyet a Ruppersheiban épült üdöbetegek menedékházainak ajánlottak fel.

— **Csak hebreistáknak** sugatjuk meg ezen a helyen — mert magyarul ki nem irhatjuk — hogy a nagy föltűnést keltő dr. *Schenk*-féle fölfedezést bizonyos tekintetben ösmerték már a talmudisták. Nem tökéletesen abban a formában ugyan, melyben azt a bécsi orvostanár sejteti, de hogy közel jártak hozzája, azt el kell ösmernie mindenkinek, ki a talmudnak ezt a szentenciáját érti, vagy hozzáértővel magának megmagyaráztatja: »*Is mazria t'chilo* — olvassuk ugyanis a talmudban és utána *Rasiban* a *Pentateuch*hoz — *jöldósz n'kevo, iso szaszria t'chilo jöldósz zochor*«. Több orvoskapacitás és természetudós ezt meg is erősítette.

— **Kitüntetés.** *Frischmann* Gyula drt., ki a keresk. kórháznak hosszú idő óta vezetőorvosa, ő felsége a király humanus tevékenységének méltó elismeréseképen a *Ferencz* József rend lovagkeresztjével tüntette ki. A királyi elismerés kedves figyelemre készítette a kórház betegeit és többi orvosait, a kik — már akik tehettek — örömmel köszöntötték jöltevéjüket, illetőleg mesterüket.

— **A főváros új tisztí főorvosának ünnepelésére** gyűlt össze e héten a főváros tisztí orvosi kara. Az országos kaszinóban tartott banketten *Schermann* Adolf dr. ünnepelésére megjelent *Márkus* főpolgármester, *Halmos* és *Matuska* alpolgármesterek és *Viola* tanácsos. Az első toasztot az ünnepeltre *Magyarevits* Mladin dr. tisztí főorvosi helyettes mondotta, melyre *Scheermann* talpraesetten válaszolt, megemlékezvén két elődje, *Patrubány* Gerhard dr. és *Gebhardt* Lajos dr.-ról. A lakomán még fölszólalt a főpolgármester és a polgármester is, a kik meleg elismeréssel szólottak *Scheermann* dr.-nak áldozatkész és tudományos tevékenységéről és a közbizalomról, mely új tisztségében követi.

— **Quod licet . . .** Érdekes dolgot jelent a M. és H. L. E szerint a bécsi hentesek folyamodtak ő felségéhez, hogy 50 éves császári jubileumának és az ez alkalomból Bécsben rendezett szakácművészeti kiállítás megnyitására, január 5-ikének, évfordulóján — miként a pozsonyi zsidóknak Márton napkor hizott ludat — ugy nekik, a henteseknek, sonkákat legyen szabad ő felsége asztalára juttatniok. A folyamodásra az udvarmesteri hivatal azt felelte, hogy a pozsonyi zsidóknak Márton ludas kedveskedése régi szokás, a melyen ő felsége változtatni nem akar, a bécsi hentesek kérelme azonban olyan, melyet nem teljesíthet, mert ha teljesíthetné ugyanazon joggal a többi iparosok is azt kérhetnék, hogy fogadják el

ajándékaikat. — A bécsi hentesek, a kik Luegernek uszályhordozói, bizonyára nagyot néztek a pozsonyi zsidók elsőbbségén.

— **Eljegyzés.** *Stiller Mór*, hirneves budapesti ügyvéd és a »Jog« szerkesztőjének nagymiveltsgü lányát, *Klára* kisasszonyt eljegyezte dr. *Oláh Dezső* ügyvéd Budapestről. A menyasszony nagyatyja, *Ullmann M. G.* ki most fekszik ravatalon, még áldását adta menyasszony-unokájára, kit különösen szeretett, s ki dehogy sejtette, hogy már két nappal később gyászt kel öltenie a kegyelettel szeretett patriarcháért.

— **Ajándék a templomnak.** Debreczenből jelentik, hogy özv. *Katz Józsefné* a zsidó hitközség templomának négy darab értékes ezüst templomi szert (kelé kódos) ajándékozott. Az istenes ajándék a hitközség tagjai között méltán kelt föltűntést.

— **Az osztrák zsidók a bűnügyi statisztikában.** Az osztrák zsidókra a bűnügyi statisztika nagyon kedvező fényt vett s egyúttal megezáfolja mind azokat az állításokat, melyekkel a keresztény erkölcsök védői olyan nagy előszeretettel vádolják meg a zsidó erkölcsöket. Az osztrák korona tartományok zsidósága ugyanis 4·8%-a az összes lakosságnak, de ekkora arányszámot az osztrák zsidók nem csak, hogy nem értek el a bűnügyi statisztikában, hanem ellenkezőleg még a 10 év előtt való részesedésük aránya is évről évre csökken és 1894-ben, amikorról az utolsó statisztikai kimutatás szól, érték el a legkisebb részesedést: 3·4%-t. A statisztikai arányszámok 10 évre visszamenőleg a következők voltak: 1885: 4%, 1886: 4·2%, 1887: 4·2%, 1888: 3·9%, 1889: 3·5%, 1890: 3·6%, 1891: 3·6%, 1892: 3·8%, 1893: 3·6%, 1894: 3·4%. Az egész osztrák lakossághoz való arányszámuk szerint az osztrák zsidók között 1894-ben 1446 bűnösnek kellett volna lennie, holott tényleg csak 1041 akadt köztük, vagyis majd *egy harmadával kevesebb* a reájuk eső hanyadnál.

— **A pesti izr. hitközség** legutóbbi választmányi ülésén *Kohner Zsigmond* elnök a következő adományokat és alapítványokat jelentette be: a) a *szegénygyámoltás* javára adakoztak: *Fuchs Vilmos* 200 frtot, *Adler Gyula*, *Deutsch Sámuel*, *Landsberger Izidor*, *Levy Henrik* (Varsó), *Kohn Jakab* és *Popper István* 100—100 frtot, néh. *Steiner Mária* örökösei 75 frtot, *Frankl Nelly Nagel Emil* és dr. *Weitzenfeld Illés* 50—50 frtot, *Lederer Artur* és *Károly* 36 frtot, *Deutsch Adolf*, *Strasser Alfréd*, özv. *Seitelbach Lipótné*, özv. *Stein Katalin* urnők 25—25 frtot, *Blücher József*, *Fleischl Sámuel*, *Szontovszky Ede* 10—10 frtot; b) a *kórház* javára: a *Pester Lloyd* útján 20 frtot; c) a *Bródy Adél gyermek-kórház* javára: néh. *Kaufmann Ede* hagyományozott 1000 frtot, *Machlup Judit* adományozott 500 frtot, *Pester Lloyd* útján 372 frtot, a *Neues Pester Journal* útján 10 frtot; e) *szegény gyermekek felruházására*: a *Pester Lloyd* útján 10 frtot; f) a *nyúgdíj-intézet* javára: dr. *Weinmann Fülöp* kir. tanácsos 50 frtot, dr. *Harmos Gyula* 10 frtot; g) az *izr. siketnémák orsz. intézet* javára: *Strasser Alfréd* 25 frtot, a *Pester Lloyd* útján 15 frtot, a *Neus Pester Journal* útján 10 frtot; h) az *izr. nőegylet* javára: *Strasser Alfréd* 25 frtot; i) a *leányárvaház* javára: a *Neus Pester Journal* útján 10 frtot; k) a *kézműegylet* javára: *Strasser Alfréd* 25 frtot; l) özv. *Rott Józsefné ösztöndíjalapítványa kereskedelmi akadémiái szegény növendékek* javára: 500 frtot; m) a *Wesselényi-utcai templom* számára: *Guttman Ignác* és neje egy aranyhímzésű prochest.

— **A magyar izr. kézmű- és földművelési-egylet** választmányja a napokban *Neuman Armin* dr., orsz. képviselő elnöklete alatt ülést tartott. Titkár bejelentette, hogy a múlt választmányi ülés óta a következő adományok folytak be: *Bloch V.* Arturtól 100 frt, *Neumann Armin* dr.-tól 100 frt, *Popper István* és *Fuchs Vilmostól* 50—50 frt, a *Pester Lloyd* útján *koszorúváltás* képen 215 frt, a *salgótarjáni kőszénbánya r.-t.*-től, az *Észak-magyarországi kőszénbánya r.-t.*-től köszön, a *Concordia gőzm. r.-t.* s a *Hengermalom r.-t.*-től liszt, végre *Schmidl Sándor és fia* czégtől gyarmatáruk. Örvendetes tudomásul vették, hogy az ezredéves kiállítás alkalmából nyert oklevél és kiállítási érem az egyletnek legutóbb megküldetett. A Budapestben megtartandó nemzetközi gyermekvédő kongresszusra, a kongresszus intéző bizottságának felszólítására, az egylet 3 képviselőt jelölt ki. *A Pollak Márk* és *Babetta*-féle alapítványból 4 kezdőmesternek (2 asztalos, 1 szerelő, 1 kőműves) műhelyük első berendezése czéljára, mindössze 1100 frt segély szavaztatott meg, a *Singer*-féle alapítvány félévi kamatait pedig egy volt egyleti növendék (lakatos) önállósítására adományozták. Négy árvagyermeknek a kézműves növendékek sorában való fölvetelét jóváhagyták. Végre két ipariskolai tanulónak 40—40 frt segélyt szavaztak meg.

— **Bechinath Olam.** Jedaja Hapnini Bidrasi középkori zsidó filozofusnak *Bechinath Olam* (Világ sorja) czimű érdekes és becses munkáját *Klein Mór* dr. nagybecskereki zsidó pap magyarra fordítja, még pedig versben. Az értékes munkálatból egy részt már az »Egyenlőség« is közölt és közleni fog még többet, mielőtt a kötet megjelenik. *Klein Mór* dr. fordítása főképpen hűség dolgában kiváló és erre való rátermettséget már *Majmonides* *Mór* *Nebuchim* czimén bölcselmi művének fordításával is teljesen igazolta, mert ezt a bölcselmi művet, melyet zsidó filozofusé értékben még fölül nem mult — igazán hozzáférhetővé tette azok számára is, akik nemcsak a héber filozofiai nyelvvel nem tudnak megbirkózni, hanem a magyar filozofia műkifejezései között is nehezen igazodnak el.

— **Az Ifjuság** legújabb száma, melynek új czimképét *Zilzer*, a jeles festő, rajzolta, az »Egyenlőség« mai számával egyidejűleg megjelent. Annyi sok szép mese, elbeszélés, rajz, vers, tarka barka kép kicsinynek-nagynak való van benne, mint még eddig egyszer sem. Talányokkal is bőven szolgál a lap, hogy a kis embereknek egy kis fejtörőt adjon, hasznos foglalkozásul és tanulságul. A munkatársak sora pedig a régiek mellett újakkal gyarapodott, akik szívük melegével leszállanak a kicsinyekhez és az ő világukat népesítik be szebbnél szebb dolgokkal. Az Ifjuság értékének fölbecsülésére álljon itt mai számának tartalomjegyzéke:

Mentő betűk. (Játék) Irta: *Szabolcsi Miksa*. Bakugrás (képpel). — Nagyapó mesél (Vers.) *Erdélyi Zoltántól*. — A galamb. (Elbeszélés) Irta: *Benedek Elek* — Aranypor (Bölcs rabbik mondásai. Versikék.) — Kis nagymama. (Vers képpel). *Sanyi bácsitól*. — A mester. (Vers, képpel). — Sugár a pinczében. (Elbeszélés) Irta: *Roboz Andor*. — A ház kedvencei. (Vers) *Zempléni Árpádtól*. — Barmiczva. (Oppenheimer képével). Irta: *Samu bácsi*. — A jó tündér. (Vers.) *Erdélyi Zoltántól*. — Simsi tőkéje. (Elbeszélés.) Irta: *Nagy Endre*. — Aranypor (Bölcs rabbik mondásai. Versikék). — A nagyravagyók. (Vers hat képpel.) *Hegyí Manó*tól. — Régi mesék és mondák. (A wormsi ismeretlenek. Alibeg Kaskasi. Hallgass a jó tanácsra. — Az örök élet füve.) *Váradí bácsitól* és *G—g M—er-től*. — Innen-onnan. — Rejtvények. — Megfejtések. — A mi postánk.

Igazolásul.

Nem térek ki a vádak elől, miket kívülről és belülről ellenem — nem is az »Egyenlőség« ellen, melyet szerkeszteni szerencsés vagyok, hanem direct ellenem zudítanak. Izgatok — mondják vádlóim — egy pár excellence zsidó eszme ellen (értik ez alatt a sionismust); a magyar nemzeti eszme szünet nélkül való hangoztatásával — de ezt már csak kívülről lobbantják szememre — gyöngitem a tisztán zsidó nemzeti érzést; utját igyekszem állani annak — szól tovább a vád — hogy üldözött hittestvérek sorsán változtassanak és megakadályozom — ez a negyedik és utolsó vádpont — a nyomorult és hontalanok segélyezését. Sallangtól és invektívától megtisztítva, ezek azok a vádpontok, miket ellenem fölhoznak és miket szó nélkül hagyni nem akarok.

A sionismus per-excellence zsidó eszme.

Herzléken és Norbauékon kívül tudni kellene erről valamit a zsidóságnak is. Pedig a zsidóság csak arról tud, hogy neki magának nem szabad tenni semmit sem arra nézve, hogy a hajdani zsidó államot rekonstruálja. Az Örökkévaló megeskette Izraelt — ezt a tanítást adták neki utra bölcsei, midőn a szétszóratás megindult — hogy míg a népek közt él, alkalmazkodni fog azokhoz, tisztelni fogja törvényeiket, szeretni fogja tartózkodási helyét és *nem fog ellővegni semmit sem arra nézve, hogy hajdani hazáját újból helyreállítsa*, míg el nem küldi Isten a Messiást, Dávid fiát, hogy a szétszórt zsidóságot az Örökkévalótól, magától újból alkotott Sionba visszavezesse.

Századok folyamán sokban tért el a zsidóság a talmudtól, a mely különben sem törvénykönyv, hanem diarium, a zsidó főiskolák mesterei és tanítványai vitáinak gyűjteménye, melyben a legellentétebb nézetek férnek el egymás mellett, — de *ezt* a tant szentül megtartotta és szerinte él a zsidóság 1500 esztendő óta a világ minden tájékán a legkülönbözőbb viszonyok között. A bölcs tanításból *dogma* lett és a zsidó tanokat respektáló hívő föltétlenül elítél minden olyan kezdeményezést, mely új zsidó államalkotást czéloz. Aki kételkedik ebben, vessen egy pillantást az orthodox zsidóságra, mely meg sem mozdult nyagalmában és amely vagy boszankodva, vagy gúnymosolylyal fogadja a »messiási« mozgalmat, melyet hitetlenek indítottak és melyből ép azok maradtak távol, kik Izrael vallásának őrei és tanítói. Ne tessék hát előhozakodni azzal a »zsidó eszmével« melyet különben kitűnő, de mégis csak olyan emberek fedeztek föl, kik egész életükön át épen a zsidó eszméktől állottak legtávolabb. Sokkal inkább hivatkozhat zsidó eszmére az, ki a sionismust nem engedni lábra kapni.

Folyvást-folyton a magyar nemzeti eszmét propagálván, gyöngitem a zsidó nemzeti érzést.

Bolond egy vád. Nem lehet gyöngíteni azt, a mi nincsen, már pedig a magyar zsidók közt zsidó nemzeti érzést egyszerűen nem ösmerünk. Nemzeti érzés csak egy lakhatik az emberben. Az amely a hazai zsidókban lakozik: *magyar*. Zsidó érzése lehet faji, lehet vallási, de soh'sem nemzeti. Ha valóban volna — a

mint hogy nincsen — zsidó nemzeti érzés a magyar zsidókban és én ezt kiszorítottam és oda működtem volna, hogy helyét magyar nemzeti érzés foglalja el: nagybecsű munkát végeztem volna, melyre büszkén utalnék. Csakhogy én ilyen érdemeket nem szereztem soha, mert nem volt rá alkalom.

Utját igyekszem állani annak, hogy üldözött hittestvérek sorsán változtassanak.

S vajon mi által fordítják majd jobbra a szerencsétlenek sorsát a sionisták?

Merész álommal tán, mely soha meg nem valósulhat?

Mert tegyük föl a föl nem tehetőt, hogy összehozzák azt a hitvány 2000 millió frtot, hogy Palesztinát a töröktől megvegyék. (Hazát különben még nem vásároltak pénzen soha; eddig az volt a szokás, hogy vérrel szerezték.) Tegyük föl továbbá a föl nem tehetőt, hogy a török csakugyan eladja a Szentföldet. (Még eddig csak hadjáratok árán kaphattak országot az ozmanliktól). Tegyük föl még azt is, amit pedig csak nagy és merész phantasia mellett tehetünk föl, hogy a kiüldözött orosz, román, marokkói, jemeni és még egyéb országbeli zsidók valamely kabalisztikus művelet segítségével 24-óra alatt egyöntetű, államalkotó elemmé válhatnak, mivé külön országokból, sőt külön világrészekből összekerült különböző nyelvű, különböző vérű, különböző erkölcsű emberek csak századokon át való összeszokás és együttéles után szoktak válni, ha egyáltalán válhatnak. Ha mindezeket a lehetetlenségeket koncedálnók is, hihetik-e a sionista vezetők, hogy megengedik a zsidó államalkotást Palesztinában a — keresztény hatalmasságok! Hisz abban a pillanatban, melyben a Szentföld nem a töröké többé, legalább 6 keresztény állam teszi rá a kezét. Hogy is képzelhetik csak egy perczig is, hogy az országot, melynek minden talpalattnyi földjét keresztény vitézek vére áztatta, melyért több mint félmillió keresztes esett el szörnyű csatában, a zsidóknak fogják átengedni fölszabadulása után. A zsidóknak Jézus szülőföldjét!

És ha megtörténik ez a csoda is, és ha az alig pár százezer embert befogadó (mert többet el nem tarthat) kis ország mégis a zsidók államává válnék, nem válnék-e ép ez átkává a szerencsétleneknek? Azoknak, akik oda költözködnének, de ott megélni nem bírának, és azoknak, kiket Oroszország és Románia még eddig ki nem üldöztek. Eddig csak ezeket üldöztek ki, akkor tizezrével hajtának őket, — hisz van hazájuk.

Nem szólok *mind* a csapásról, miket az ilyen zsidó állam szülne, mert még azt mondanák: tessék, a jóllakottakat és a szabadságban élőket félti! Nem szóltam csak azokról a mostaniaknál bizonyára még nagyobb bajokról, mikkel magukra az új otthonra szorulókra nézve járna a gyöngye, kicsiny, szegény haza. *Járna*. De hisz nem lesz a dologból semmi sem. *Nem lehet*. De hát ők mégis akarják. Jól van, de változtatnak-e azzal, hogy *akarják* — a nyomorultak sorsán? Hogy mondhatja hát épeszű és nem roszakaratu ember, hogy azért, mert küzdök a keresztülvihetetlen és épenséggel nem veszedelem nélkül járó terv ellen és küzdök pusztán itt Magyarországon, honnan kontingensre úgy sem számolnak, — megakadályozom azt, hogy az üldözöttek sorsán változtassanak?

Akadályozom a szegény hontalanok segélyezését.

Ez a vád már nagy haszontalanság.

A ki csak némileg van beavatva a dolgokba, tudja, hogy a sionisták eddig beszédeket mondtak, ujságokat alapítottak, kongresszust rendeztek, szidták és kiátkozták mindazokat, kik a sionismusra nem esküsznek; de az üldözöttek segélyezésére egyetlen egy fillért sem fordí-

tottak. És nem csak, hogy ők nem fordítottak, de nem is akarják, hogy mások fordítsanak. Az ok nagyon egyszerű. Ők zsidó államot akarnak. A segélyezés ennek nem kedvez, sőt, ha a szegény ember sorsán valamiképen könnyítettek, kisebbedik mindjárt kétségbeesése és nem áhít az ellenkezőjét akarják demonstrálni. Minél erősebb a jalkiáltás, annál erősebbek az ő argumentumaik és ezért mondhatni majdnem meglepéssel regisztrálnak minden zsidóellenes mozgalmat, sőt szimatolják ott is, a hol nincs. (Hisz csak nem rég irtunk róla, hogy a Herzlök lapja cikket közölt, mely Magyarországot úgy tüntette föl, mintha az antiszemitizmus itt is csak egy dühöngene, akárcsak Bécsben vagy Bukarestben.) Az antiszemitizmus ilyenformán legfőbb támasza a sionizmusnak. És ép így támasza neki a szegény üldözötteknek minél nagyobb nyomora. Politikából systematice elijesztették azokat a nagylelkű embereket, kik eddig milliókat áldoztak a hontalanokért. Nem kellene ezek a segélyezések, — ez a jelszó — zsidó állam kell, az segíteni fog majd minden bajon. Az éles támadások visszavonást keltettek a szerencsétlenek pártfogóiban és azokban, kik a palesztinai és amerikai kolóniákat életbe hívták és fönntartják. A nemes mecénások azonban csakhamar túltették magukat a sionisták lármáján és a sionisták ellenére megmaradtak azoknak, a mik voltak: ezer meg ezer ember fönntartóinak, míg a nagyhangú államalkotók még egy fiók-hontalanról sem gondoskodtak eddig. Még egyszer mondom, a sionisták épenséggel nem hangoztatják az üldözöttek segélyezését, ezt inkább az antiszionisták hangoztatják; de nem csak hangoztatják, de teljesítik is és teljesítették jóval a Herzl messiássája előtt is.

A recepció kiküzdésre irányult mozgalom első idejében dr. Márkus Dezső, dr. Vázsonyi Vilmos, Palágyi Menyhért, Palágyi Lajos, e sorok írója és tán még ketten, vagy hárman, kiknek a nevére már nem emlékszem, fölkeresték lakásán bold. Wahrman Mórt, hogy kikérjék támogatását a mozgalom részére. A pesti hitközség hatalmas elnöke némi habozás után kilátásba helyezte hozzájárulását és hogy kissé fölmelegedett, tán hogy eltörölje a benyomást, melyet előbbi vonakodása esetleg kelthetett, fölemlítette, hogy ő szívesen tesz magáévá a felekezetet érintő minden jó ügyet, így élére állott az üldözött orosz zsidók javára indított akciónak is, hisz tudja Szabolcsi ur — tevé hozzá nevetve felém fordulva — eleget járt a nyakamra ki a svábhegyi lakásomra, ahol egyszer . . . mert nem találta azonnal a szót, segítségére siettem, mondván »ahol egyszer majdnem kikergetett lakásából«, csak tessék bátran megmondani, én arra a majdnem való kikergetésre büszke vagyok«. Oroszországból ugyanis minden nap újabb és újabb rémhírek érkeztek; százával, ezrével hagyták ott az országot a kinzott emberek. A zsidóság majdnem mindenütt megmozdult és én rajta voltam, hogy Budapesten is történjék valami. Hogy az actió minél előbb meginduljon, fölkerestem többször a hitközségi elnököt svábhegyi villájában, de mert halogatta a dolgot, nála nélkül pedig semmibe sem kapott akkor a pesti hitközség, eljártam a nyaralójába egy álló héten át minden nap. A hatalmas urat bántotta a zaklatás és akkor történt az a majdnem való kikergetés, a miért kárpótolt az, hogy Wahrman másnap megindította az actiót, mely az üldözötteknek több mint 100.000 frtot hozott.

Az üldözöttek segélyezésének megakadályozása nem volt a kenyerem akkor sem és nem az ma sem.

Szabolcsi Miksa.

Templomba hívó . . .

A czimmerkomendáns Herr koplár Mikháel Varga, végig feküdt a trózsákon, innét diktálta a parancsokat.

— Aztán a csákórózsza ki legyen lagérozva, a csákó sassa fényes legyen, mint az aranyóra, a szijak ragyogjanak, mint a hajnalhasadás . . .

— Hisz az vörös, szólt közbe a Hamar Andris. Megtehetette. Földije volt a káplárnak és »velebelije« tudniillik, hogy együtt rukkoltak be.

— Kuss! felelé a káplár ur és szavalt tovább. A rimczájgra, ha rásüt a nap, hát ne lehessen rá nézni, a fegyverszija pedig olyan legyen mint a Duna jege, mikor a tiszt urak csuszálnak rajta. — Nohát!

Nohát ám! Mert nagy volt a felfordulás — ispiczérung készült. Itt a generális. Már az bizonyos, hogy ha annak nem volt sok esze, a ki a katonaságot kitálta, annak a ki az ispiczérungot divatba hozta, bizony egy csepp se volt. Mert az ispiczérung olyan mint a jóféle sajt, messziről érzik a szaga. De még milyen messziről. Az ispiczérung még csak holnap délelőtt 8 órakor lesz és már most megszenved érte a katona, gyötörvén testét mindenféle tisztogatással, amilyenről czibil hírt se hallott még. Mert a szegény komisz baka nem tehet ám úgy, mint teszem fel az önkéntes, Szórády, akinek lakkból van mindenféle szijjazata; hát csak végigtörüli a bluz ujjával aztán jól van; hanem annak a másnapi fényességnek izzadság ám az ára. Mert a derékszija, a minek »Kupli« a neve, csak úgy lesz fényes, hogy ha az ember először kifeszíti egy darab deszkára, két szeg segítségével, azután lekaparja a fényességét a bicskájával, jól megkeni fekete viaszkkal, végig dolgozza egy erre a célra elkészített fával, azután pedig szép finnyásan addig simogatja egy örömlájbli darabbal (ilyen szép neve van az Aermelleibel nevezetű ruhadarabnak) míg foghagyma szaga lesz. Az ugyan sohasem lesz, de a fiatal katonát így kell rá oktatni, hogy vagy fél óráig dörzsölje a szijjat, mert különben kétszer végig rántaná a posztót, aztán azt hinné, hogy rendben van. Csak hadd szagolja, nem árt neki se, a szijnak se.

Puczták hát a katonák versenyben, puczták a harmadik czugban a Maksz Strasser is.

Elővette a laggos üveget a ládájából, rácsöppentett egy makulányit a csákó rózsájára, ami nagy ügyeléssel és gonddal járó munka, mert jól ki kell számitani, hogy sok se legyen a lakk, mert különben nem »fagy meg, kevés se legyen, mert akkor meg nem telik meg a rózsagomb. Aztán elővette a krétát lekapart belőle egy nedves kefére, s dörzsölte a krétás kefével a csákó sassát, míg olyan fényes nem lett mint a hajnalhasadás. Az olajos ronggyal most végig kell törülni a csákó tetejét meg a simlédert, jó éles gyökér-kefével végig kell kefélni a csákó posztót, azután ráerősíteni egy kis bőrdarabbal a sást, beledugni a rózsát a helyére felcsatolni a strumpántlit — ez pedig nem harisnyakötő ám, hanem a szélellező Sturmband, — csatját megkefélni a pucoló kefével, a lakkos felét végig törülni az olajos ruhával, — és mikor mindez megvan, akkor talán tiszta a csákó.

Tehát a Maksz Strasser pucolt. Mert ha mindenkinek pucolni kell, akkor a Maksz Strassernak kétszeresen kell pucolni. Nem azért, mert talán nem értene úgy hozzá, mint a többiek, hanem azért, mert a zsidónak azt is le kell pucolnia magáról, hogy zsidó.

Nehéz feladat és kevésnek sikerül. A Strasszernak sikerült.

Ritkán volt vele baj. Tiszta volt, csinos mindig, Egzeczérozásnál kihuzta a lábát, bájnet-fektolásnál ügyesen ugrott, vártán el nem aludt, spácérsájt alig kért, és hozzá németül is tudott. Ha kellett ordináncz, a főlvartunskanzcelláriába, ment a Strasser; ha kellett a kapitány urnak a városból valami, ment a Strasser; ha nem akadt fráter inspekziósna, jó volt a Strasser inspekziósna is, — hanem arra nem volt jó, hogy csillagot varrhatott volna a galléjára, mert — no mert, hogy az ekeci sakternak volt a fia . . .

Erről azonban nincs idő tünődni, mert a káplár ur nádpálczával jár körül a szobában és kijelenti, hogy aki azt gondolja magában, hogy elrontja holnap az ispiczérungot, annak jobb, ha mingyárt elbujdosik, — mert ha csak akkorka hiba lesz is, mint amekkorka lekvár szokott a csuszán lenni, hát akkor tizenöt napig czimerordináncz lesz az a kutya. Czimerordináncznak egy napig se jó lenni; tizenöt napig pedig már veszedelem; igyekszik is hát mindenki és áldja magában a generálist, amiért hogy ispiczérungot tart.

Még czapistráng után is tart a munka és mire tágvakkor belefuj a horniszt Taskér a trombitájába, hogy »kelj föl katoná, megfölt a zupa« már akkor régen dolgozott azon a baka, hogy olyan legyen, mint az esthajnali csillag, fényes ragyogásu és makula nélkül való.

Hej pedig de nagy sora van annak, mig a kapitány ur kihuzza a kardját és vezeti ki a századot az öreg szőnyi egzeczérplaczra. Előbb megvizitálja a katonát a kamerájós komendáns, aztán a czimerkomendáns, majd az őrmester, a hadnagy, a főhadnagy ur, sőt maga a kapitány ur is, nincs e valahol egy porsem, egy fészés, egy fakult czérna, mert ilyen és hasonló dolgok testvérek között megérdemelnek sokszor hat óra vasat, sokszor 8 napi ájnczelt is, ha nagyon rossz kedve van a kapitány urnak.

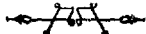
Mennek már, ki a homoktengerbe és mire odaérnek, kárba veszett a sok puczolás, a sok vizitálás, az utca pora mind rajta a katonán. De most már mind egy, nem érnek rá avval törődni, mert mingyárt itt a generális. Ranzsérozni kell a századot. A ki abba a gyanuba esik, hogy valamit rosszul tehet, azt eldugják a második sorba és onnét szedik elő a javát. A Strasser is így került az első sorba, mert a Bugyinak piszkos volt a hálzstráflija. No hiszen Bugyi drága hálzstráflia lesz az!

Végig harsanik a kürtjel a gyakorlótéren. Jön a generális. Az ezredes ur komendéroz, a kapitány ur komendéroz, a hadnagy ur komendéroz, a katoná áll peczkesen, mint a ki nyársot nyelt, nem mozdul csak a szemével kíséri a generális urat, aki végig megy a sorok előtt.

És a mint végig megy a sor előtt, szép lassan, hát a Strassert, a ki a linke flügliman mellett áll, úgy megverte az Isten, hogy elkezdett az orra viszketni. Már ez is baj, mert megvakarni nem szabad, de nagyobb baj az, hogy a Strasser trüsszenés előjeleit érzi, csavarja az orrát, mintha tormát szagolt volna és éppen mire oda ért a generális ur, akárhogy is erőködött és igyekezett visszatartani, akkorát trüsszentett, hogy megrendült belé az egész teste.

— ne schöne Ordnung! mondá a generális ur és ment a másik századhoz; de már elvette a Strasser trüsszenése a jó kedvét.

(Folytatása következik.)

* A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat — mint értesülünk — hatalmasan fejlődő tatai bányáinak további megnagyobbítása és kiépítése érdekében egy a Wiener Bankvereinből a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankból és a Magyar Ipar- és Kereskedelmi Bankból álló csoporttal nagyobb pénzügyi műveletet kötött meg, amelylyel kapcsolatosan részvénytőkéjét hat millió forintra fogja fölemelni. A társaság továbbá tárgyalásokban áll a trifaili kőszénbánya-társasággal oly czélból, hogy ennek esztergomvidéki bányatelepeit megszerezze és magába olvaszssa. Ez a tranzakció is közel áll a megvalósuláshoz és a részvénytársaság ennél fogva legközelebb rendkívüli közgyűlést fog egybehívni.

Legismeretesebb
magyar
gyártmány.

Gőzcsepplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó
felvilágosítással és tanácssal,

ugyszintén

általános árjegyzékkel

vagy részletes

költségvetéssel,

szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár

részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső vácsi-út 7. szám.

— Czimre ügyelni tessék! —

A selmeczbányai izr. hitközségtől.

Pályázat.

A selmeczbányai izraelita hitközségnél f. é. április hó 1-én üresedésbe jön a kántori állás, melyre ezenel pályázat hirdettetik. Azon magy. állami polgárok, kik ezen 600 frt évi fizetés és 100 frt lakbérrel egybekötött állást elnyerni óhatják, szíveskedjenek február hó 15-ig, a kitűnő előimádkozói, sochet-ubodek, vekoreh és mohel képességeket igazoló okmányokkal fölszerelt folyamodványokkal, alulírott elnökséghez fordulni. Próbaelődást tartani csak az erre meghívottnak engedtetik meg, az útiköltségek csak a megválasztottnak pótolatnak meg. Selmeczbánya, 1898. évi január hó 9-án.

Dr. Goldstücker Márk,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.

VESZTETT BOLDOGSÁG.

— Verses regény. —

Irtta: Erdélyi Zoltán.

A M. T. Akadémia által a »Nádasdy«-díjjal jutalmazott pályamű.
Nógrády Gyula kilencz rajzával. — Vászonkötésben ára 3 frt.

A »Franklin Társulat« kiadása.

Kapható minden könyvkereskedésben.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkóraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkóállítás szomorú
kötelességét kell teljesíteniök.Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért
kezeskedik a czég jó hírneve.

— Szombaton és ünnepnapokon zárva. —

KÉ

PES CSALÁDI LAPOK.

Szerkeszti: dr. Tolnai Lajos; kiadja: dr. Murányi Ármin.

Előfizetési árak a

»HÖLGYEK LAPJA« és a »REGÉNY«

melleklettel együtt:

Egészévre 6 frt. — Fél évre 3 frt. — Negyedévre 1 frt. 50 kr.

Mutatványszámokat

kivánatra ingyen és bérmentve küld a

»Képes Családi Lapok«

kiadóhivatala

Budapest, V., Vadász-utca 14.

„STAR“

ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG, LONDON.

— Alapított 1843-ik évben. —

Érvényben levő biztosítások:

364.557,850 korona.

Biztosítási alap:

95.168,367 korona.

Az 1894-ik évben az utolsó öt évi időszakra
nyeremény-osztalék fejében a biztosított felek közt

12.800,700 korona

osztott szét.

Bármely módozat szerinti életbiztosításokat
legolcsóbb díjak és legkedvezőbb feltételek mellett
felvesz és felvilágosítással készségesen szolgál

A MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG

BUDAPEST, TERÉZ-KÖRUT 20

ORMOS FELIX, vezérigazgató.

Referenciát ad a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

AZ
EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

Az „Erzsébet” Gőzmalom Társaság
BUDAPESTEN,mely a »PANNONIA« gőzmalom átvétele óta, a husvéti lisztek gyártását folytatja
ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat

megfelelően

a budapesti gőzmalmok eredeti lisztszámainak, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő
Pollák Lipót rabbi úr,

szigoruan rituális

főlügyelete alatt készítettnek.

Szives megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett foganosittatnak.

Czim: „ERZSÉBET” Gőzmalom Társaság Budapestén.

TELEFON HIRMONDÓ

A világ egyetlen beszélő ujsága.

Előfizetés 3 óra 4 frt 50 kr.

Berendezés ingyen.

Korán reggeltől késő estig a legújabb híreket közli.

— Este —

Operaházi vagy népszínházi előadás
vagy házi hangverseny,

ezek után

öttször hetenként katonazene.

Szalay Gyula mű-orgona építő intézete SZÉKESFEHÉRVÁROTT.

Elfogad megrendeléseket új templom- és hangverseny-orgonák építésére, a legújabb rendszer szerint, mérsékelt árakon, az ország bármely részében; valamint orgonák javítását és hangolását eszközli a lehető legrövidebb idő alatt.

(50 kr. bélyeg-másolat.)

Bizonyítvány.

Mely szerint alulírott vallásközség eljárásága részéről hitelesen bizonyították, hogy Szalay Gyula székesfehérvári lakos, műorgona-építő úr, a Székesfehérvári izraelita vallásközség templomába egy 16 szolo és 8 mellékváltozású előjátszó, pedálos új légnyomatu (pneumatikus) orgonát épített, mely orgona úgy a szerződésben foglalt pontozatok és feltételek szerint mint az orgona felülvizsgálata meghívott Chován Kálmán budapesti kir. zeneakadémiai tanár úr véleménye szerint is a mű belsejének, a légnyomás ügyes alkalmazása, ugyszintén a regiszterek kiválasztása és összeállítása, valamint azoknak sokféle kombinatióban való alkalmazhatósága által, továbbá annak kellemes tiszta hangja és különösen díszes külső kiállítása által a vallásközség teljes elismerését vivta ki magának, miért is nevezett Szalay Gyula műorgona-építő urat, mint szakmájában kiváló képzettségű mestert a legjobb lelkiismerettel, ajánlhatjuk az orgonákat építtető hitfelekezeteknek és azok elöljáróinak.

Kelt Székesfehérvár, 1894. december hó 12-én.

A Székesfehérvári izr. vallásközség eljárásága:

Schelnitz Sámuel,
hitk. jegyző.

Dr. Neumann Bernát,
hitk. elnök.

MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK.

HIRDETMÉNY.

A »Magyar Jelzalog-Hitelbank« t. cz. részvényesei az 1898. évi január hó 26-ik napján, déli 12 órakor, a bank helyiségeiben (V. Nádor-utca 7. szám alatti) tartandó

rendkívüli közgyűlésre

ezenel tisztelettel meghívottnak.

NAPIREND:

1. Az alapszabályok módosítása.
2. Az 1897. XXXII. t. cikk által községi kötelezőkre nézve előirt külön biztosító alap megalkotása.
3. A bank igazgatóságának a bank tőkéjére vonatkozó következő idítványai, melyek szerint:
  - a) 97.000 drb 50%-al, egyenkint 100 o. é. aranyforinttal (= 250 frank = 202½ német birodalmi márka) befizetett részvényjegy teljesen befizetett részvényekké alakíttassék át illetőleg felszabadíttassék, a minek folytán a névleges tőke leszállíttatik.
  - b) a 10.300.000 o. é. aranyforinttal befizetett tőke 47.000 drb egyenkint 100 o. é. aranyforinttal (= 250 frank = 202½ német birodalmi márka) befizetett új részvény kibocsátása által 15 millió o. é. aranyforintra felemeltessék és hogy az összes 150.000 drb részvény névértéke egyenkint 100 o. é. aranyforintról szóljon.
  - c) a jelenlegi, egyenkint 200 o. é. aranyforinttal (= 500 frank = 405 német birodalmi márka) befizetett 3000 drb részvény ketté választatik és illetve minden egyes ilyen részvény 2 drb 100 o. é. aranyforinttal teljesen befizetett részvényre kicseréltetik.

A részvények letéhetőik:

Budapestben: a bank főpénztáránál (V., Nádor-utca 7. sz. a.) és a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbanknál. — **Bécsben:** az Union-Banknál. — **Párisban:** a »Société générale pour favoriser le développement du Commerce et de l'Industrie en France« című banknál. Az igazgatóság.

Alapszabályok kivonata.

20. §. 10 teljesen befizetett részvény vagy 20 részvényjegy tulajdona egy szavazatra jogosít.
21. §. Részvényesek, kik szavazó jogukkal élni akarnak, kötelesek a közgyűlés összeülte előtt legalább 8 nappal részvényeiket térítvény mellett letéteményezni.
- A letéteményezés a bank pénztáránál vagy más, a hirlapokban kijelölt helyeken eszközölendő.
22. §. A szavazójog személyesen vagy meghatalmazott által gyakorolható. Meghatalmazás csak részvényeseknek adható. — Testületek, intézetek és kereskedelmi cégek, továbbá nők és kiskorúak a közgyűlésen törvényes képviselőjük által vehetnek részt, ha azok különben részvényesek nem volnának is. — Azoknak, kik szavazó jogukat igazolták, a részvények és az utánuk járó szavazatok számának megjelölésével ellátott igazoló jegyek adatnak ki. — A részvények a részvényes által sajátkezűleg aláírandó jegyzékbe számszerű sorrendben és pedig a Magyar Jelzalog-Hitelbanknál 1, minden egyéb letéthelyen 2 példányon bejegyzendők. — A letévtő a letétt részvényekről térítvényt nyer és a részvények annak idején a közgyűlés megtartása után, csakis ezen térítvény visszaadása mellett fognak neki kiszolgáltatni.

Gyöngyszemek a talmudból és midrasból.

— Forrásokból szedve: Szabolcsi Miksa. —

Ha választania kell, az asszony inkább beleegyezik abba, hogy csak 10 sekelyi vagyona legyen, de a világnak százat mutathasson, mint hogy 100 sekelyi vagyona legyen, de a világnak ne mutathasson csak 10-et.

*

Mig nincs kipallérozva a szobor, csak kevesen értik a becsét. Pallérozatlan szobor a férfi, pallérja az asszony.

*

Add el magad szolgának, csak uzorástól kölcsönt ne kérj. A szolgálati idő minden nappal kisebbedik, míg a kamat minden nappal nagyobbodik.

*

Inkább két más gonosztevő, mint egy uzorás. A legnagyobb gonosztevő sem árt senkinek, míg alszik, míg az uzorás álmában is kárt tesz adósaiban. Mert hisz a kamatok akkor is nőnek.

*

Uzorást ne fogadj be családodba.

*

Lydiában ebekkel tépettek szét egy őrt, ki a város megőrzésére kapott tegyverrel jámbor járókelőket kaszabolt össze.

A tudós sem érdemel jobb sorsot, ki tudományát az emberek butítására fordítja.

*

Az első gyilkosságnak iregység volt az okozója.

*

Minden falu végén van egy kőoszlop, mely megmutatja az utasnak, merre haladjon, míg ő maga egyhelyen marad (Bölcsnek a megjegyzése egy predikátorról, ki a saját maga tanait legkevésbé követi.)

*

Térj meg, fiam, és tedd ezt még abban a korban, mikor volna még erőd vétkezni is.

*

Mit ér a jó törvény, ha részrehajlók a bírák.

*

Kerülje ki inkább 100 bűnös a büntetést, minthogy egy ártatlant büntessenek.

*

A törvény más-más minden országban. A szeretet egy és ugyanaz mindenütt.

*

Azt várod tán, hogy megváltozzék kedvedért az igazság?

*

Jog és emberiség be sokszor térnek el egymástól. Hányan vannak pl., kik előre látják szomszédaik romlását; tán csak egy szavukba, egy

utjukba kerülne, hogy megakadályozzák; de nem teszik, sőt tán még inkább siettetik. Törvény ezért meg nem büntetheti őket, de kérdem, nem szolgáltak-e rá ezért a megbélyegeztetésre jobban, mint némely tolvaj és betörő? Hányan vannak, kik a törvény szempontjából kifogástalan életet élnek, de azért alja az embereknek? Azért mondják bölcseink: ha *csak* a törvényt tartjátok be, jobb volna, ha pusztára válnék újból a föld olyanná, mint volt teremtése első napján.

*

Balga te, ki lemondasz és fáradsz még a pihe-nés napján is csak azért, hogy utódodnak minél többje legyen. Ki mondja meg néked a sirban, hogy nem fáradtál-e hasztalanul?

*

Tanítsd dolgozni, lemondani, erősnek és embernek lenni utódodat és többet hagysz neki, mint amennyit megannyi kincsek érnek.

*

Mielőtt kikel a mag, erjedesen megyen át. (Mielőtt reményed teljesül, fájdalomkon kell átessen.)

*

Ha legalább meghozná aztán a remény teljesülése a boldogságot. De ó, hányszor látjuk magunkat megcsalatra ép azért, mert reményünk teljesezésbe ment.

*

Ha az Örökkévaló bűntőlésre alkotta volna az embereket, nem teremtett volna annyi enni-valót.

*

Vizsgáld a napot (melybe nem nézhetsz) a vizen át, mely azt visszatükrözteti.

(Istennek a művei visszatükröztetik magát az Alkotót. A műveiből ösmerd meg Őt magát is.)

*

Ha nem tudsz elnézőnek lenni, nem is tartatod meg barátaidat.

*

Jöjjön elébb a hetvenes, csak aztán következék a nyolczvanas.*

* A Szóhár eme mondásának ez a magyarázata: A héber alfabetben eléb jön az Ajin (י) s utána következik a Pé (פ); az elébbi számértéke 70, az utóbbi 80; az Ajin héberül »szem«-et jelent (a betű valószínűleg alakjától vette e nevét, mely egy szempárhoz hasonlít), míg a Pé »száj«-t jelent (mit szintén alakjának köszönhet, mely hasonlít két nyitott ajakhoz, melyek közt a nyelv látható. Az eredeti héber írásban (k'szav assirusz), mely a mai négyzetes betűket (k'szav m'rubá) megelőzte, az Ajin és Pé még inkább hasonlít a szemhez, illetve a szájhoz. A Szóhár már most ezt tanítja: Előzze meg mindig a hetvenes, azaz az Ajin, mely szemet, a nyolczvanast, azaz a Pé-t, mely szájt jelent. Vagy még világosabban: Elébb lásson szemed, csak azután beszéljen szád; győződjél meg elébb a dolgok mivoltáról és csak aztán nyilatkozzál felőlük.

Sionida.

— *Juda Halévi től.* —

A *Sion-dalok* Juda Halévi költészetének legragyogóbb alkotásai. Ezekbe önti ki egész szívét, mely bolygó nemzetének érzéseit, szenvedéseit rejti magába. Ezekben festi a zsidóság legszentebb fájdalmát, azon csodás költői erővel, mely játszani tud a szivekkel, mely könyvekre fakaszt, felvidít s a kétségbeesés örvénye felett is reménynyel biztat.

Soha senki méltóbban nem zengte Jeruzsálem szent-ségét. Mintha csak Juda Halévi vette volna fel a harfát, melyből Jeruzsálem siratói hajdan Babel vize mellett, oly mélabús hangokat csaltak ki:

»Nyelvem inyemhez ragadjon,
Jobb kezem meg elfonnyadjon,
Hogyha egykor elfeledlek
Téged, oh, Jeruzsálem!...«

És ő nem feledte el. Ha a zsidóság bolygó Ahasvér lett a nemzetek közt, ugyanazon hely, honnan bizonytalan messzeségbe kiindult s hová egyszer vissza kell még térnie: Sion, forrása minden szépnek, nemesnek; ideálja minden lekesült képzeletnek, fenkölt gondolatnak!

Juda Halévi Sion költője; azon fátyol, mely a multakat takarja, még hevesebb szenvedélyt ébreszt szívében. Leike boldogságot, szíve nyugalmat sehol sem talál; a nyugat rabja napkeletre vágyik, hogy teste az ősök hamvai mellett legyen porrá!

Napkelet, örök fény, boldogság, remény: mindezt kifejezi lelkének ezen egyetlen szava: Sion!

Világ koronája,
Sion, a te várad,
Lánczokra leverve
Vágyódom utánad.

Ha repülni tudnék
Messze napkeletre,
Széles e világon
Boldogabb ki lenne?

Elmondom, mivé lett
Régi dicsőséged:
Oh, én soha, soha
Nem feledlek téged!

Suhogó szárnyakat
Ki adna az útra?
Hogy lelkem a sassal
Versenyezni tudna;

Hogy a kósza felhő
Vinne el hazámba
S illatos hegyekre
Szeliden szállna...

Örülve feledném
A keserű multat,
Mintha gyermek édes
Anyjára borulhat.

Oly ridegen áll most
Az elhagyott fészek,
Tanyát ütött benne
A gyilkos enyészet.

Jordán vize mellett
Minden oly halott!
Nem tudnék én mást ott,
Csak sirni, zokogni.

Eltűnődöm olykor,
Mi az ember sorsa?
Milyen éj szakadt le
A boldog napokra?

Elmondom, mi voltál,
Napkelet királya!
Míg lángba borított
Az élet viszálya.

Tudod-e mi voltál
S hogy mily arva lettél?
Virágos ágyakon
Kigyókat neveltél.

Eltörted a világ
Hódolattal térdelt,
Kincset, koronákat
Lerakott elébed,

S most szolga dühétől
Porig lealázva,
Szíved a megváltó
Szabadságot várja.

Vipera tanyázik
A balzsamos réten,
A mi egykor szép, volt,
Összeomlott régen!

De a régi vagy még,
Oh, Sion! szívemnek
És így eltiporva,
Még jobban szeretlek.

És ha egy világ is
Kikaczag, elfeled,
Én leszek öröké
Sirató gyermeked.

Repkények simúlnak
Az üszkös falakra,
A haragos ég is
Könyeit hullatja.

Mindegyik porszemed
Rég megáldva van már.
Édesebb a méznel,
Dragább az arannyal.

Makai Emil.

Zsidó Emigránsok.*

A magyar nemzet a szabadság hajnalhasadásának félszázados évfordulóját készül megülni. Vele együtt fog ünnepelni a magyar zsidóság is, mint a nemzet kiegészítő, attól elválaszthatatlan része. Részt fog venni a nemzet ünnepében, valaminthogy részt vett küzdelmeiben és elnyomatásában. Klasszikusabb tanu erre nézve nem is képzelhető, mint Haynau, ki a szabadságharcz leveretése után legsürgősebb föladatának tekintette, a rebellis magyar zsidókra tetemes sarcot kivetni. Hálás dolog volna megírni a zsidóság szerepét a 48/49-es eseményekben és némileg sürgős is, mert mind gyérebbek lesznek azok sorai, kik részesei voltak amaz idő mozgalmainak és ma-holnap alig lesz tanuja a magyar nemzet tizenkilencedik századbeli hőskorának. Hogyha majd megírják a szabadságharcz történetének a zsidóságra vonatkozó részét, ennek egyik legérdekesebb és megható fejezete lesz a zsidó emigránsok története. Száz meg száz zsidó család vesztette vagyonát és fentartóját és százával mentek számküzetésbe, nem hogy új hazát keressenek, hanem mert a régi hazában nem volt maradásuk. A magyar emigratio története nincs még megírva, tehát a magyar-zsidó emigránsokról sincsenek kimerítő, megbízható adatok. De elég belepillantánunk *Kertbeny* K. M., fájdalom, vázlatosnak maradt lajstromos művébe: *Alphabetische Liste ungarischer Emigration 1848—1864*, hogy meggyőződjünk róla, a magyar zsidóságnak mily nagy kontingense vált hontalanná az emigratio útján... *Kertbeny*nek többnyire a legfogyatékosabb életrajzi adatokat — néha ezeket sem — nyújtó lajstroma kerek számmal *kétezer* nevet foglal magában. Ezen kétezer emigránsnak, bátran lehet mondani, tiz-tizenöt százaléka zsidó *Kertbeny* maga csak a legritkább esetben jegyzi meg, hogy az illető izraelita, de maguk a nevek és egyes felhozott körülmények nem hagynak kétséget a felsoroltak zsidó voltára nézve, sőt mivel akkor ép úgy, mint most, vagy még inkább divott a névmagyarosítás, sokkal nagyobbra kell tenni a zsidók számát, mint a hogy első tekintetre becsülnők.

A listában, mely — mint czime is mutatja — a Bachkorszak emigratióját is tartalmazza, több országos hírvé névre akadunk, olyanok nevére is, kiket ma nem sorolhatunk a zsidók közé. A legismertebb köztük — Horn Edén kívül, kit szerzőnk szinte emigránsnak tekint — a pár hónappal ezelőtt elhalálozott *Helpy* Ignác, kiről *Kertbeny* szóról-szóra ezt jegyzi föl: »Dr. Ignatz Helpy, geb. 1829, 49 Journalist, 50 verurtheilt, 51 Pest, 53 Wiener Universität, 55 Italien, 56 Professor in Mantua, 60 verbannt, 62 Redakteur der »Alleanza«, Mailand, Ungarischer Romanschriftsteller, 63 Mitglied d. Unabhängigkeitskomité. Isr.«. Az ismertebb nevéek közé tartozik a mi derék országos alleveltárnokunk, *Óváry* Lipót is, kiről *Kertbeny* ezeket mondja: »Leopold Óváry (Altstädter), 51 Schriftsteller in Arad, 60 Garibaldist, auf dem Schlachtfelde Hauptmann; Goldmedaille. 61 Legionär, Hauptmann Jetzt Neapel. Isr.«

Nem volna érdemetlen munka, a kétezer név közül valamennyi zsidót kikutatni, de érjük be a legkiválóbbak felemlítésével.

* Az »Izr. Magy. Irodalmi Társulat« jövő héten megjelenő Évkönyvéből.

Báthory Ignác, 48-ban főhadnagy, 49-ben k. k. (azaz jelen volt a komáromi kapituláczió), Hamburg, 50-ben Amerika. Jelenleg amerikai *tábornok*. (Izr., teszi hozzá Kertbeny.)

Diósy Márton, 48-ban elnöki titkár (a miniszteriumban), 49-ben k. k., 50-ben Angolország, 54-ben Oroszország, 56-ban londoni kereskedő. — Tudvalevő dolog, hogy Diósy, ki néhány évvel ezelőtt halt meg, az angol fővárosban igen tekintélyes társadalmi pozícióban örvendett.

Frayud . . . . . lengyel, zsidó, 49-ben kapitány, Törökországban mohamedán hitre tért át, most török alvezetés, pása.

Heilprin Mihály, sz. 1823-ban. Lengyel. 42-ben Magyarország, 48-ban miniszteri fogalmazó, 49-ben Hamburg, Brüsszel, Páris, 50-ben visszatért Magyarországra, könyvkereskedő. 56-ban Amerika, Philadelphia: könyvkereskedő, angol író, szerkesztő. (Megjegyzés: izr.) L. róla Hrehmuth czikkel M. Zs. Szemlében. Hrehmuth benső barátja volt Heilprinnek.

Hirschler (Isléry) Zsigmond, sz. 1833-ban. 57-ben ácsmester Törökországban. 59-ben Olaszország, olasz kir. tüzérhadnagy, 50-ben Garibaldinál. Voltorni mellett megsebesülve, kapitány, 61-ben a magyar légióban kapitány, 63-ban Zürich, polgár és műépítész ugyanott. (Izr.)

Dr. Kálozdy (Kaufmann) . . . . , 48-ban törzsorvos, 49-ben Törökország, 50-ben Magyarország. Némelyek szerint külföldre ment, mások szerint renegát török szolgálatban, Beyrut.

Kun Béla, cs. k. huszárkadét. 49-ben kapitány, 54-ben Törökország, 60-ban Garibaldista, 61-ben kapitány a m. legióban, 62-ben fogságban, jelenleg Konstantinápoly. (Izr.)

Mandel . . . . . 48-ban hadnagy, 49-ben Törökország, renegát, 56 óta török tüzérkapitány. (Izr.)

Mandisch Benedikt, a »Pester Zeitung« szerkesztője, 49-ben k. k. Hamburg, London. Börzelátogató. Jelenleg Ausztrália. (Izr.)

Reinfeld Dénes, kereskedő, 48-ban őrnagy, 49-ben London, 60-ban Garibaldista, 61-ben őrnagy a legióban. Jelenleg Turin, tagja a függetlenségi bizottmánynak. Jó kartografus. (Izr.)

Schiller S. M rabbinus, Eperjes. 48-ban utász, 50-ben rabbi Manchesterben. Schiller-Szinnyi név alatt Cambridgeben a rabbinikus tudományok tanára volt az egyetemen, néhány évvel ezelőtt meghalt.

Schindler Antal, lovag. 48-ban honvéd, 50 óta Párisban. Ékszerész. A spanyol II. Károly-rend lovagja.

Schlesinger Miksa, sz. 1829-ben. Orvos. 48-ban szerkesztő, 49-ben Berlin, 50-ben London. Az »Englische Korrespondenz« szerkesztője. Német és angol író.

Dr. Spitzer . . . . A török birodalom protomedikusa.

Szarkady (Hirschl) Frigyes. Lubomirsky herceg titkára, Bécs. 48-ban Teleki legatiójához Párisba küldték, azután visszatért Magyarországra, később megint Párisban. Azóta ott él. Francia és német író. hírlapíró, levelező, spekuláns. (Izr.)

Dr. Vasfi (Eisler) Mór, sz. 1818. Talmudista. Nejétől elvált, 46-ban orvostanhallgató Pesten, 48-ban szereplő, 49-ben segédorvos Temesvárt. Felső-Magyarországon át Prágába menekült, 50-ben Lipcse. A »Grenzboten« jeles munkatársa. Kiadta Kertbenyvel együtt a »Hangoikat a multból«. Hornnal Párisban. 53-ban Amerika. Tekintélyes new-yorki orvos. Magyar és német író.

Dr. Zerfy (Hirsch) Gusztáv. Az »Ungar« szerkesztője. 48-ban kapitány, Schweigel hadsegéde. 49-ben Belgrád, a francia konzulátusnál. 50-ben Kossuth műveinek fordítója. 52-ben Páris. 53-ban London. A Royal medi-

cal college tagja. 63-ban bíróság előtt; beismerte, hogy osztrák újságok számára ír.

Ezek a nevesebbek. De hány névtelen hős volt közöttük, kiknek Kertbeny néha csak kezdőbetűjét ismeri! És hány tragédiát lehetne az emigránsoknak Kertbeny által közölt száraz, rideg életrajzi adataiból kiolvasni! Csak egyet akarunk belőlük kiemelni. Hermann Adolf, 1849-ben a magyar hadsereg szállítója, 1858-ban üldöztetéseknek lévén kitéve, a feleségből és hét gyermekből álló családjával együtt Amerikába akart kivándorolni. Szeptember 13-án azonban hajótörést szenvedtek és az egész család nyílt tengeren elsüllyedt. . . . Volt közöttük olyan is, ki erkölcsei hajótörést szenvedett, mint *Utassy (Strasser) Dávid*, ki a szabadságharcban kitüntette magát, de a külföldön szélhámosnak csapott fel és miután az amerikai »Garibaldi girard«-nak ezredese és parancsnoka volt, 63-ban sikkasztás miatt egy évi börtönre ítéltetett. A zsidó emigránsok becsületére legyen mondva, Utassy az egyedüli az egész jegyzékben, ki ily csuf dolgokra vetemedett és az emigrációra szegyényt hozott.

Íme néhány adat a zsidó emigránsokról, válogatás nélkül a Kertbeny listájából kiszedve. E szemelvények is mutatják, hogy a magyar zsidóság mindig megtette kötelességét hazája iránt: küzdött vele, szenvedett érte és a számkiüzetésbe ment, mikor a hazafiak nem lették honjukat a hazában.

Peisner Ignác.

Utolsó levél.

*A faluvégén, csöndes házikóban,
Magánosan lakott egy jó öreg.
Családja elhalt, fia él, de messze;
Festő külföldön lakni jobb szeret.*

*Egy jó fucska járt hozzá naponta,
Ez segített az aggon, ápolá,
Ugy tisztelte, mintha nagyapja volna.
Bevásárolt neki, gondja volt reá.*

*Egy délután, midőn meglátogatta,
Nagyon bágyadtan-tele őregét.
— Édes Károly, én nem soká kimúlok,
Írd meg utolsó levelem ekép:*

*Kedves fiam, te, Páris városában,
Kit dicsőség vágya messze vont,
Elhagytad a dicsőségért atyádat,
Elhagytad a gazdaságért e hont.*

*Midőn ezt olvasod, én nem leszek már,
A kötelék, mely földre köt, laza,
Én elmegyek az elmulás honába,
Te meg fiam, kérlek, jövel haza.*

*Szegényül bár, csak élj te itt e honban,
Magyarnak elköltözni nem szabad.
Cseppekből áll a tenger, ó, de lassan,
Cseppekként a tenger is elapad.*

*Magyar festőnek itthon a hazája,
Mert hivatás rá csak e honba vár.
Ne légy oly önző, mint a fecske, gólya,
A mely hozzánk csupán nyaralni jár.*

*Mert eljön még a méltánylás ideje,
Fogják becsülni a művészetet,
Csak a művészet becsülje hazáját!
Isten hozzád fiam, Isten veled!*

Imrey Mihály.

Egy vallás, két vallás...

— Regény. —

I r t a: H a b e r S a m u.

(82. folytatás.)

— Okosan beszél Eisen ur — mondotta Árpád és nekem kedvemre is. Mi csak megértünk egymást. A mi kavardást a hitközségekben látunk, az mind csekély, jobbra személyi okokból ered. Igaza van, apám csinálta nálunk az igazi fölfordulást és láttuk azt az épületes dolgot, hogy a legkevésbé orthodox Krakauer adta a többi, jámborabb emberekkel szemben az egyedüli hitű zsidó szerepét. Am így van ez régen, s Izrael egész történelmi múltja bizonyítja, hogy egymással összeférni — ha mások, idegenek nem bántottak bennünket — soha sem tudtunk. Egyeknek csak olyankor éreztük és vallottuk magunkat, a mikor hitünkön kívül állók bántalmi *kényszerítettek* erre bennünket. Mozgolódás, surlódás, veszkélődés a mi egész életünk vagy egymás között, vagy mások, a hitünkön kívül állók által reánk kényszerített harcban. E harcban változunk mi és változnak — a mi elég különös — egyes vallásos tételeink, a mi arra enged következtetni, hogy tulajdonképen nincs is orthodoxiánk, mert az orthodoxia az, a mi nem ismer változást. Csak egynehány példát mondok. Óriási harc folyt amiatt, hogy az istentisztelet imarendjében csak azok az imák forduljanak elő, a melyeket a talmud megállapít, azért, mivel akadtak egyes ujitók, a kik maguk is szép vallásos poemákat költöttek és azokat az imák közé toldották. Ez a »pijutim«-os harc évszázadokon át folyt. Lassanként azonban a régi imarendnek hívei is megadták magukat, papjaik a néppel együtt mondták az új vallásos költeményeket, sőt maguk is, a korábbi századok orthodoxainak követői, költöttek új vallásos verseket.

A talmud határozottan rendeli, hogy a rabbi a tóratanításért fizetést ne fogadjon el. Mikor egyes rabbik már Maimonides idejében fizetésért tanítottak, Maimonides — a kit korában veszedelmes ujitónak néztek orthodox részről — ez ellen kikelt. Ma a legorthodoxabb rabbinak sem jut eszébe azt mondani, hogy nem kell fizetés. Maimonidest, a zsidó bölcséletnek ezt a még utol nem ért nagyját, a XII. század végén és a XIII. század első felében megkövezni való ujitónak tartották az orthodoxok, a kit halóporában sem hagytak nyugodni és sírkövét is elégtelenítették. Ma az orthodoxok egyedül a maguk számára szeretnék lefoglalni. — Mendelssohnnal, a mult század egyik zsidó bölcselőjével szemben ugyanilyen jelenséget látunk. Mig Mendelssohn élt, a német orthodox zsidóság chérem (átok) alá vetette. Most, halálának száz éves fordulóján, a német orthodoxia kesereg legjobban sírjánál. — Nálunk Magyarországon a híres nagymihályi »pszak din« 50 évvel ezelőtt kimondotta, hogy németül nem szabad prédikálni, csak jargonosan, ma orthodoxaink tulnyomó nagy része csak a kárhoztatott tiszta német nyelven akar beszélni. Szóval az időkkel az emberek, fölfogásuk, érzelmeik és meggyőződésük is változnak. Ilyen változás kis időközökben is lehető, nemcsak a történelem egymástól távol eső szakáiban. Csak szem kell hozzá, hogy meglassuk; értelem, hogy fölfogjuk és szív, hogy megérezzük. A kik elszakadtak egymástól igazán, forma, meggyőződés és szív szerint, azok soha nem találkoznak, soha egyeknek nem érzik magukat, sem békeben, sem harcban, sem jó módban, sem üldöztetések közepette.

Amde mi, kik Izrael közösségét valljuk, ha külön-külön táborokban állunk is, hányszor akadunk egymásra? A történelem folyamán épugy, mint a mi napjainkban. A mig így lesz, a mig így van, a külön táborokban, pártokra oszlók nem szakadtak el egymástól, nem idegenek egymáshoz és csak a közös jóban tesznek kárt; ha egymást rongálják. A közös jóban kárt tenni veszedelmes, de neveléséges is — mert emberi hibát mutat.

Az emberi hiba pedig ha magasabb szempontból vesszük — mindenkor neveléséges. Csakugy, mint ahogy a gyermek a fejletlen eszével neveléségesnek tartja a bicseget, pupot, vagy más testi hibát, amely az embert kiveszi rendes, megszokott formájából. Hát nem neveléséges a Gase mőszerer, aki hol itt, hol ott hitközségi tag? Ő előttünk, szemünk láttára, rövid időközben mutatja azt ki- és betérést, a mit a zsidó hitfelekezeti pártok Izrael községében a történelem folyamán cselekesznek. — De már sokat beszéltem — folytatta Árpád még mindig emelkedett hangon. Otthon is bizonyosan várnak rám. Tehát megállapodtunk kedves Eisen ur. Apámat bejuttatjuk gabenak, nekem pedig Rebekával meg lesz a holdóságom.

Eisenék némán bolintottak a fejükkal. A konyhaajtó üveg ablakán pedig meglíbbent a függöny. Árpád észrevette.

— Üdvözlöm tehát kis mennyasszonyomat is — mondotta Árpád.

— Mennyasszonyát? — kérdezte Eisenné.

— Hát nem az? — volt Árpád felelete.

— Majd a »tnómírás« után, — mondotta Eisen — addig a mi lányunk.

— Jól van! felelte Árpád — tehát az eljegyzés után. Pár nap alatt rendbe jövök az öregeimmal — s akkor azután nem rajtam mulik.

— Rajtunk sem — válaszolt Eisenné, mosolygó képpel. Hát csak bucsuzzék a Rebekától.

Együtt mentek ki a konyhába. Rebeka nagyban keverte a — rántást, ugy mintha ezen a világon a rántáson kívül semmi más nem érdekelné.

Árpád vidáman, a győzelem biztos tudatával tartott felé:

— Isten vele, Rebeka, a viszontlátásig mielőbb — szólott kezét nyujtván feléje.

A lány föltekintett nagy ragyogó szemével. Egy pillanatra megállt a főzőkanál a kezében. Azután csak ennyit mondott halkán:

— Elég a rántásom!

— Se baj! — mondotta Eisenné. Most nem a rántás a fő. Bizvást kezét foghatsz Árpáddal.

A lány zsibbadást érzett minden tagjában. A vére mind a szívébe szaladt. Azután hirtelen összeszedelődzködött és kezét nyujtotta Árpád felé:

— Árpád! kiállotta a kitörő öröm hangján. Azután sokáig állottak így, kezét fogva, miközben a leány szemébe könny szökött, az öröm könye.

Bucsuzni kellett mégis. Árpád ment.

— A viszontlátásra!

— A viszontlátásra.

(Folytatása következik.)

